Голас Радзімы

№ 27 (2169)
5 ліпеня 1990 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ (БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.







Белая дача знаходзіцца ў маляўнічым куточку на ўскраіне Мінска, у Курасоўшчыне. Такую назву прыгожаму збудаванню, аднаму з нямногіх, што засталіся ў Мінску ад мінулых часоў, даў народ. У энцыклапедычных даведніках дом пазначаны як гарадская сядзіба, помнік архітэктуры другой паловы XIX стагоддзя.

Многа ў будынка было гаспадароў да рэвалюцыі і ў наш час, месціліся тут розныя ўстановы. Але, здаецца, цяперашняе прызначэнне найбольш адпавядае ўсяму абліччу дома.

Сёлета ў маі пасля поўнай рэканструкцыі ў Белай дачы па ініцыятыве Рэспубліканскага навукова-метадычнага цэнтра культуры створаны Цэнтр беларускага фальклору. Ужо даволі доўгі час паблізу Белай дачы праводзіліся народныя святы: «Гуканне вясны», «Купалле», «Юр'е» і іншыя.

Цяпер гэта стала правілам, добрай традыцыяй. Удзел у такіх святкаваннях будуць браць фальклорныя калектывы. У залах Цэнтра размясцілася экспазіцыя твораў народных майстроў. Тут можна пазнаёміцца з вырабамі ганчароў, ткачых, з саломапляценнем і іншымі відамі традыцыйных беларускіх промыслаў. Белая дача ў хуткім часе стане месцам, дзе будуць атрымліваць парады і кансультацыі фальклорныя калектывы, стане месцам практычнай работы спецыялістаў і ўсіх, хто цікавіцца народнай творчасцю.

Фота С. КРЫЦКАГА.





З'ЕЗД

САБРАЛІСЯ АГРАРНІКІ

У Мінску завяршыўся першы з'езд Саюза аграрнікаў Беларусі. Гэта падзея адбылася ў пераломны час у жыцці ўсёй краіны. Бо цяпер, калі перабудова ўступіла ў найбольш адказную і нават крытычную фазу, калі ў вельмі цяжкім становішчы аказалася наша сельская гаспадарка, харчовая і перапрацоўчая прамысловасць, аграрнікі ва ўвесь голас заявілі аб неабходнасці кансалідацыі сваіх радоў. Без гэтага, а таксама без вырашэння ў спакойнай і дзелавой абстаноўцы вострых праблем, што накапіліся, нельга сёння разлічваць на паспяховае развіццё ўсяго нашага аграпрамысловага комплексу.

На абмеркаванне з'езда былі ўнесены пытанні: аб утварэнні Саюза аграрнікаў Беларусі, прыняцці Статута і Праграмы саюза, выбары старшыні саюза, яго намеснікаў, а таксама іншых кіруючых органаў, прыняцце звароту ўдзельнікаў з'езда да кіраўнікоў і саветаў працоўных калектываў прадпрыемстваў прамысловасці, будаўніцтва, транспарту і іншых галін народнай гаспадаркі рэспублікі.

На з'ездзе з дакладам «Саюз аграрнікаў Беларусі, яго мэты і задачы» выступіў старшыня арганізацыйнага камітэта па падрыхтоўцы да правядзення з'езда, старшыня Савета калгасаў БССР, народны дэпутат СССР А. Дубко.

СУМЕСНАЕ ПРАДПРЫЕМСТВА

«ТЭМПА» ЧАСУ НЕ ТРАЦІЦЬ

Разгарнула сваю дзейнасць сумеснае савецка-амерыканскае прадпрыемства «Тэмпа», заснаванае Інстытутам цепла-і масаабмену Акадэміі навук БССР і нью-йоркскай фірмай «Хемісфера паблішынг карпарэйшн». Вучоныя розных краін скора змогуць па заслугах ацаніць яго першую прадукцыю—класічныя працы савецкіх вучоных, навукова-папулярную літаратуру, даведнікі. Гэтыя выдадзеныя раней у СССР кнігі будуць надрукаваны і прададзены заакіянскімі партнёрамі. А пераклалі іх на англійскую мову і адрэдагавалі перакладчыкі, нанятыя па кантрактах. Праўленне СП ацэньвае работу кожнага перакладчыка ў балах: калі гэта «тройка», то да яго больш не звяртаюцца, калі ж «4» або «5», то выдаецца значная грашовая прэмія. Будуць развіваць тут і ўласную паліграфічную базу. Калі стане больш св[illegible] тэхнікі, пачнецца тыражаванне навуковай літаратуры, у тым ліку зарубежнай, і для ўнутранага рынку...

Дэбют супрацоўнікаў інстытута ў выдавецкай справе ўжо адбыўся: яны ўзялі на сябе інфармацыйнае забеспячэнне 7-й міжнароднай канферэнцыі па цеплавых трубах. З пачатку будучага года «Тэмпа» плануе выдаваць міжнародны часопіс «Энергетыка. Энергія. Экалогія», які, магчыма, паявіцца таксама і ў рускамоўным варыянце.

ФОТАВЫСТАЎКА



У Мінску заканчваецца паказ фотавыстаўкі, што адлюстравала пераможцаў Усесаюзнага конкурсу «Міс-фота СССР». З фатаграфій на наведвальнікаў глядзяць дзесяткі прыгожых дзяўчат. На выстаўцы прадстаўлены копіі двухсот работ. Мэтай і конкурсу, і фотавыстаўкі з'яўляецца не толькі прапаганда жаночай прыгажосці, але і дабрачыннасць. Ужо паведамлялася аб рашэнні пераможцаў першага конкурсу прадаставіць свае прызы для продажу на аўкцыёне, а выручаныя валютныя сродкі перадаць у дабрачынныя фонды. Не з'яўляецца выключэннем і выстаўка: большая частка выручкі будзе перададзена Асацыяцыі барацьбы са СНІДам.

На выстаўцы ў Мінску прадстаўлена каля двухсот фотаработ.

НА ЗДЫМКУ: фатаграфія з выстаўкі.

ДАБРАЧЫННАЯ АКЦЫЯ



У беларускай сталіцы адбылася цырымонія перадачы—прыёму дабрачыннага грузу, дастаўленага ў нашу краіну па лініі кампаніі «Апджон» (ЗША).

Сем цяжкавагавых грузавікоў прывезлі сучасныя медыкаменты для хворых на лейкамію, авітаміноз, скурныя і іншыя захворванні на агульную суму чатыры мільёны долараў. Яны прызначаюцца для жыхароў раёнаў Беларусі, Расійскай Федэрацыі і Украіны, якія пацярпелі ад аварыі на Чарнобыльскай АЭС.

На галоўнай плошчы сталіцы БССР сабраліся актывісты Беларускага камітэта абароны міру, Беларускага аддзялення Савецкага фонду міру, таварыства «Радзіма», Беларускага фонду міласэрнасці і здароўя, Таварыства Чырвонага Крыжа, прадстаўнікі Беларускай епархіі Рускай праваслаўнай царквы, урадаў БССР, УССР і РСФСР. Прысутных вітаў старшыня Беларускага камітэта абароны міру І. Шамякін. Ён, у прыватнасці, сказаў, што гэтую гуманную, пакуль самую буйную дапамогу ажыццяўляе на дабрачынных пачатках амерыканская кампанія «Апджон» сумесна з арганізацыяй «Проджэкт хоуп» і іх еўрапейскія аддзяленні, і выказаў ім глыбокую падзяку, запэўніўшы, што добрыя справы народ Беларусі будзе помніць заўсёды.

Са словамі шчырай падзякі выступілі таксама намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР А. Кічкайла, мітрапаліт Філарэт, прадстаўнікі Украіны і РСФСР і іншыя.

Прысутныя цёпла сустрэлі выступленне кіраўніка еўрапейскага філіяла «Апджон» Браяна Эліса і дырэктара аддзялення «Проджэкт хоуп» Г. Кеваркяна.

НА ЗДЫМКУ: генеральны менеджэр Усходнееўрапейскага аддзялення фармакалагічнага канцэрна «Апджон компані» Браян ЭЛІС дэманструе ўзоры лякарстваў, дастаўленых у Мінск.

Любы парламент павінен адпавядаць нейкім крытэрыям. Я б не сказаў, што зараз яны ў мяне сфармуляваны абсалютна дакладна. Але калі зрабіць параўнанне з парламентамі іншых саюзных рэспублік, то яно будзе на нашу карысць, чым я задаволены і ганаруся. Адзін жа з крытэрыяў, на мой погляд, такі: парламент павінен шукаць рашэнні, якія б адпавядалі інтарэсам большасці. Гэтаму патрабаванню беларускі парламент адпавядае. Так, ёсць некаторыя адхіленні, паскарэнні або, наадварот, тармажэнні гэтага працэсу, але гэта не заўсёды істотна і прынцыпова. Таму не буду марыць аб нейкім там звышідэальным парламенце, які можа існаваць толькі ў чыімсьці ўяўленні. Я маю гонар працаваць менавіта з гэтым парламентам, мне гэта прыемна, і я спадзяюся, што ён будзе адпавядаць майму разуменню ідэальнага.

(З інтэрв'ю Станіслава ШУШКЕВІЧА, першага намесніка Старшыні Вярхоўнага Савета БССР).

НА ЧАРНОБЫЛЬСКІ РАХУНАК

ДАБРАЧЫННЫ КАНЦЭРТ

«Міласэрнасць не ведае межаў. Наш абавязак аказваць і надалей дапамогу людзям, якія пацярпелі ад аварыі на Чарнобыльскай АЭС». Пад такім дэвізам у аўстрыйскай сталіцы адбыўся дабрачынны оперны гала-канцэрт.

На сабраныя сродкі будуць закуплены медыкаменты і медыцынскае абсталяванне для лячэння беларускіх дзяцей, якія пацярпелі ў выніку аварыі на Чарнобыльскай АЭС.

АКТУАЛЬНАЕ Ў ПРЭСЕ

ВАЙНА: ДЗЕ ПРАЎДА?

Бадай што, самая цікавая, нязмушаная, па-навуковаму прынцыповая размова адбылася за апошнім «круглым сталом» у Палемічным клубе «Звязды». Тэма не новая: Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне. Але падыходы да яе ў многім нешаблонныя, погляд вучоных не навязаны пэўнай канцэпцыяй, схемай, распрацаванай на загад «вярхоў», а свой, уласны. Лейтматывам гутаркі гісторыкаў і пісьменнікаў была думка: не прымяншаць значэння Перамогі нашага народа над германскім фашызмам.

Перад нашымі вучонымі неабсяжнае поле, пакрытае столькімі «белымі плямамі»! На думку загадчыка аддзела Інстытута гісторыі АН БССР А. Літвіна, адно з неасветленых пытанняў — дзейнасць калабарацыяністаў на тэрыторыі Беларусі ў гады вайны. Людзей цікавіць СБМ, беларуская краёвая абарона, беларускія нацыяналісты ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Цяпер ужо не сакрэт, што дзейнічалі беларускія, літоўскія, латвійскія, эстонскія, мусульманскія, украінскія батальёны, часці так званай «РВА» і інш. Людзі аб гэтым ведаюць. Ведаюць, з кім ваявалі партызаны. Але, калі пісаўся трохтомнік гісторыі партызанскага руху, напрыклад, імкнуліся нідзе не ўказваць, што разбіты паліцэйскі ўчастак. Рэдкалегія замяняла гэта іншымі словамі: фашысты, гітлераўцы.

У сувязі з гэтым завязалася палеміка: як ставіцца да культурнай спадчыны так званых калабарацыяністаў. Кандыдат гістарычных навук К. Даманаў аднавначна адказвае на гэта пытанне: узважана падыходзіць да ацэнкі асоб, якія супрацоўнічалі з фашысцкімі акупантамі, і ні ў якім разе не ігнараваць іх антыпатрыятычную дзейнасць. Гісторык адмоўна паставіўся да намаганняў нашых літаратараў выдаць аднатомнік вершаў Наталлі Арсеньевай, якая жыве ў ЗША.

Довады? У сучаснай гісторыі Беларусі Н. Арсеньева вядома не толькі як жонка аднаго з самых заўзятых ваенных злачынцаў Францішка Кушаля. Яна была сярод актыўных памагатых акупантаў, уваходзіла ў групу верхаводаў беларускага нацыянал-фашызму, карысталася ў іх асяроддзі поўным даверам і падтрымкай. Арсеньева-Кушаль унесла і свой асабісты ўклад у барацьбу супраць партызан. З'яўлялася супрацоўніцай прафашысцкай «Беларускай газеты», дапамагала гітлераўцам злавіць у Мінску партызана Канстанціна Немчыка, які ўдзельнічаў у выкананні смяротнага прыгавору аднаму з верхаводаў беларускага нацыянал-фашызму, рэдактару гэтай газеты Казлоўскаму. Арсеньева-Кушаль наладзіла таксама засаду работнікаў СД у сваёй кватэры для ўзяцця партызанскай сувязной Галіны Паддуевай, якая па заданню камандавання спрабавала наладзіць з ёю сувязь. І толькі па шчаслівай выпадковасці Паддуева засталася жывая.

Арсеньева-Кушаль з'яўляецца да таго ж аўтарам паліцэйскага гімна і шэрагу іншых ваенных паходных песень, апублікаваных у прафашысцкіх выданнях, сапраўднае прызначэнне якіх зводзілася да таго, каб «натхніць» паліцаяў і ваяк праславутай кушалеўскай «Беларускай краёвай абароны» на жорсткія карныя аперацыі супраць партызан і мірнага насельніцтва. У яе вершах прапаведуюцца нацыяналізм, нянавісць да іншых народаў.

У адказ на гэта дырэктар Інстытута літаратуры імя Я. Купалы АН БССР В. Каваленка выставіў свае довады. «Гэта пытанне вельмі складанае. Некаторыя думаюць, што калі мы звернемся да спадчыны Наталлі Арсеньевай, то мы нешта ўтоім. Мы напішам пра тое, што яна была аўтарам паліцэйскага гімна. Але ёсць і іншыя факты. Загінуў яе сын па віне немцаў. І калі ўжо меркаваць па прэцэдэнту гістарычнаму, то, напрыклад, Купрын выступаў супраць Савецкай улады, жыў у эміграцыі, і тым не менш гэта выдатны рускі пісьменнік.

Цяпер што датычыць засады каля дома Арсеньевай. Паверце, мы б гэта ўлічылі, калі б былі дакументы. Калі гавораць, што Наталля Арсеньева арганізавала засаду ў сябе на кватэры, то я ў гэта не паверу. Затрымаць сувязнога можна было б больш проста. Калі б немцы ведалі, што прыйдзе партызан, былі б ачэплены тры кварталы.

Такія пытанні вельмі і вельмі складаныя. Мы пастараемся ўлічваць гэта. Аднак будзем кіравацца творчасцю паэтэсы. Я прачытаў зборнік яе вершаў «Між берагоў», які выйшаў у Нью-Йорку. Там антысаветызму няма. Успамінаецца Сталін побач з Гітлерам, як два вялікія дыктатары. Ёсць вершы, прысвечаныя 25 сакавіка. Вядома, будзем імкнуцца да максімальнай аб'ектыўнасці».

Варта спыніцца на дзейнасці польскіх нацыяналістычных фарміраванняў — Арміі Краёвай. Пра гэта ў нас раней нідзе не згадвалася, відаць, каб не кідаць цень на «польска-савецкую дружбу». Наспела неабходнасць разабрацца ва ўсіх гэтых з'явах і даць ім ацэнку, таму што існаваў не адзін атрад Арміі Краёвай, а колькасць яе радоў дасягала некалькіх тысяч. Больш дзесяці атрадаў і злучэнняў дзейнічалі на тэрыторыі Беларусі. Іншая справа, што яны ў асноўным займалі дваякую пазіцыю, прытрымліваліся тактыкі двайной гульні (гэта значыць барацьба супраць немцаў і супраць савецкіх партызан). Трэба разабрацца ў адносінах, якія былі паміж падпольнымі партыйнымі органамі і гэтымі атрадамі, у пазіцыі Масквы і Лондана па гэтаму пытанню.

У Навагрудскай акрузе было 6 буйных злучэнняў Арміі Краёвай са 180 зарэгістраваных, 108 баявых дзеянняў было праведзена супраць нашых партызан. Але ж і мы з імі ваявалі. Была па сутнасці міжусобная барацьба. У адной вёсцы палякі жылі, у другой беларусы — яны знішчалі адзін аднаго. Гэта была трагедыя народа, пра што трэба таксама гаварыць.

ПОДЗВІГ РАЗВЕДЧЫКА

У Варшаву былі пасланы разведчыкі з заданнем наладзіць сувязь з паўстанцамі. Я асабіста ведаў аднаго з гэтых разведчыкаў — Івана Коласа. Запомніце гэтае прозвішча!

З рамана А. Чакоўскага «Перамога».

СПРАВА БЫЛА Ў ВАРШАВЕ

Праз многа гадоў, пасля прачытання гэтага рамана, лёс звёў мяне нечакана з гэтым чалавекам. І яго прозвішча я запомніў на ўсё жыццё.

...Масква, Ленінскі праспект, дом 50/9, кватэра 50. Тут жыў тады, у час нашай сустрэчы, Іван Колас. Кватэра невялікая, сціпла абстаўленая. Шчыра кажучы, я думаў убачыць зусім іншае, усё-такі заслугі і ўсё, што ён вынес і перажыў, даюць яму права на большае. Але, забягаючы наперад, скажу, гэта ўжо ў яго ў натуры, у характары закладзена: жыць для справы, а не для рэчаў і раскошы.

Перад тым, як паехаць да Івана Андрэевіча, я ўжо многае ведаў пра яго, але, аказваецца, далёка не ўсё і не самае галоўнае, не самае гераічнае з яго жыцця. Не ведаў, напрыклад, што здзейсніў ён у Варшаве, а менавіта ў гэтым горадзе ён за некалькі дзён перажыў столькі жахаў і падвяргаўся такой рызыцы і небяспецы, што цяжка апісаць пяром. Вось адсюль мне і захацелася б пачаць расказ пра гэтага незвычайнага чалавека.

Нашы войскі сталі на Вісле, калі Коласа выклікаў да сябе маршал К. Ракасоўскі.

— Вы ведаеце, што адбываецца ў Варшаве? — спытаў маршал і пільна паглядзеў у вочы малайцавата падцягнутага, засяроджанага разведчыка.

— Ведаю, таварыш камандуючы!

— Дык вось,..—маршал не скончыў фразу і замоўк, задумаўся.—Мы пасылаем паўстанцам па паветры зброю, медыкаменты, харчаванне, але не ведаем, каму гэта ўсё трапляе. Немцам ці паўстанцам—пакутнікам Варшавы? А гэта мае, як вы разумееце, для нас прынцыповае значэнне. Вам даручаецца адказнае заданне вылецець у Варшаву, дэсантавацца да паўстанцаў і ўсё гэта высветліць. Акрамя таго, вы павінны арганізаваць разам з нашымі палякамі разведку ўмацаваных пунктаў праціўніка, высветліць наяўнасць войск і тэхнікі гітлераўцаў у горадзе. Звязвацеся з камандаваннем Арміі Людовай і паведаміце адрасы выкідкі нашых грузаў. Галоўнае, каб яны не траплялі фашыстам. Даведайцеся таксама, у чым маюць патрэбу паўстанцы акрамя таго, што мы ім перакідваем. З сабой возьмеце радыста. Вам усё ясна?

— Ясна, таварыш камандуючы.

Развітаўся маршал з Іванам, як з родным сынам... А потым быў скачок разведчыка з крытычнай вышыні ў цемнату, у начную Варшаву. Скачок з самалёта, які пілатаваў лейтэнант Ляшэнка. Знізу ўзляцелі каменныя глыбы дамоў, пікі бэлек, паламаныя кроквы дахаў. Ад моцнага ўдару пацямнела ў вачах. Калі ачуняў, правай рукой, аслабленай і абяссіленай, правёў па галаве, твары, абмацаў грудзі. Левая рука, па самае плячо гарачая, была нерухомай. Ён паспрабаваў сагнуць ногі ў каленях: яны здранцвелі, але ўсё ж паслухаліся. Навокал — непраглядная цемра, а ў ёй мільгалі нейкія няўлоўныя іскры. Кружылася галава, моцна нудзіла. «Няўжо я аслеп?» — з жахам падумаў Колас.

Марудна вярталіся да яго слых і зрок. Ён ляжаў на кучы смецця. Аднекуль знізу ішоў удушлівы дым. Непадалёку пачуўся шорах асыпанага шчэбеню. Колас выняў фінку і схапіўся за гранату ля пояса... Кроках у дзесяці ўспыхнула запалка. Іван пачуў ўсхваляваны голас:

— Тутэй, Стэфак, тутэй! Пачыш — спандохрон!

Да вайны Колас настаўнічаў у Беластоку, ведаў польскую мову. Ён зразумеў, што гаварыў паляк: «Тут, Стэфак, тут! Бачыш—парашут!»

Да Івана падышлі трое, яму пашанцавала: гэта былі нашы палякі, яны і вылечылі яго, паставілі на ногі, а потым і прывялі да падпольшчыкаў на камандны пункт маёра Сенкі—камандзіра зводнай групы Арміі Людовай. Калі палякі ўпэўніліся, што Колас — сапра[illegible] наш, савецкі, пачалі дзейн[illegible] разам. Маёру Сенку вел[illegible] спатрэбілася карта Варшавы, якую яму перадаў наш разведчык.

— Вось дзякуй! Цяпер мы будзем усё наносіць дакладна, а не наўздагад,—радасна [illegible]заў Сенк, разглядаючы ро[illegible] знакі на карце роднага горада.

А неўзабаве савецкія самалёты пачалі скідваць грузы з вышыні ста пяцідзесяці метраў, і ўсе яны траплялі па прызначэнню, дзякуючы дакладным даным, якія перадаваў Колас па радыё сваім. З дапамогай польскіх сяброў наш разведчык з кожным днём даведваўся ўсё больш патрэбных звестак, у тым ліку і аб тым, што ў Варшаву тэрмінова прыбылі такія адборныя нямецкія дывізіі, як «Вікінг» і «Мёртвая галава», перакінутыя з Італіі і Францыі.

Але як яму ўсё-такі не хапала свайго радыста — надзейнага баявога таварыша Дзмітрыя Сцянько! Ён ляцеў у Варшаву следам за Коласам і таксама дэсантаваўся на крытычнай вышыні, быў смяротна паранены і, не ачуняўшы, памёр...

Калі ўсе разведвальныя даныя аб праціўніку ў Варшаве былі ў Івана Коласа, ён прыняў рашэнне выходзіць з горада. Шлях быў адзін — да Віслы па каналізацыйных трубах, а там цераз Віслу уплаў да сваіх. Праваднíком у яго быў паляк Юзаф, які добра ведаў падземелле Варшавы.

Падзямелле... Юзаф першым спусціўся ў каналізацыйны калодзеж, і Колас бачыў, як ён адразу ж па пояс апынуўся ў вадкай гразі. Колас паклаў пісталет у нагрудную кішэню пінжака і спусціўся следам за Юзафам. Ледзяная вада заліла халявы ботаў, потым паднялася вышэй каленяў, намокшыя штаны прыліплі да цела.

— Вось тут і я працаваў,— шэптам прагаварыў Юзаф.— Раней тут быў парадак... Зараз мы на глыбіні метраў пятнаццаці. Пад горадам дзесяткі кіламетраў такіх тунеляў. Калі іх не ведаць, не выберашся.

(Заканчэнне на 4-й стар.).

НОВЫ ЗАКОН АБ ПАДАХОДНЫМ ПАДАТКУ

З ЧЫЙГО КАШАЛЬКА?

Прыняты нядаўна Вярхоўным Саветам СССР Закон аб падаходным падатку многія спецыялісты расцэньваюць як буйную перамогу нашай фінансавай бюракратыі.

І сапраўды: насуперак чаканням мільёнаў радавых савецкіх падаткаплацельшчыкаў чыноўнікі з Міністэрства фінансаў — галоўныя распрацоўшчыкі падатковага заканадаўства — не толькі ні ў чым не ўступілі ранейшай, што склалася яшчэ ў 40-я гады (пры «правадыры ўсіх часоў і народаў») практыцы падаткаабкладання, але і развілі яе, давёўшы максімальную падатковую стаўку да 60 працэнтаў.

Успомнім: у гады станаўлення сёння дзеючай падатковай сістэмы 13-працэнтная стаўка была ўведзена як страхавачная мера, супраць звышдаходаў. Ніхто яе ў той час сур'ёзна не ўспрымаў, таму што заработкі, якія перавышаюць 100 рублёў у месяц (і прыроўніваюцца падатковым заканадаўствам тых гадоў да звышдаходаў) былі вялікай рэдкасцю. Іх атрымлівалі ў асноўным акадэмікі, кіраўнікі прадпрыемстваў, дактары навук і да т.п. Даходы ўсіх астатніх, занятых у народнай гаспадарцы краіны, рэгуляваліся прагрэсіўнай шкалой падаткаабкладання, што дзейнічае ў дыяпазоне ад 0,2 капейкі (у пераліку на цяперашні курс рубля) да 8,2 рубля са 100-рублёвага месячнага заработку. І толькі з кожнага рубля звыш 100 уступала ў дзеянне максімальная 13-працэнтная стаўка.

Атрымліваецца, такім чынам, што сталінскі рэжым, у сацыяльным плане чужы інтарэсам народа і абсалютна непадкантрольны, і той максімум, на што рашыўся пайсці, гэта на 13-працэнтную падатковую стаўку. Цяперашняя ж улада, якая нібыта пасапраўднаму клапоціцца аб інтарэсах народа, раптам «заламала» такі падатак, які цяжка нават сабе ўявіць. Цікава, што многія народныя дэпутаты, прагаласаваўшы за яго прыняцце, цяпер здзіўляюцца, як магло такое здарыцца.

А адбылося ўсё проста: Мінфін СССР, як галоўны распрацоўшчык законапраекта, прадставіўшы яго на разгляд Вярхоўнага Савета СССР, асноўную ўвагу сканцэнтраваў на праблеме ўступак і льгот (у большасці сваёй малазначных), і перш за ўсё — на неабкладаемым мінімуме, вакол якога, уласна, і скрыжавалі шпагі фінансавае ведамства і народныя дэпутаты.

У выніку, страціўшы на неабкладаемым мінімуме некалькі мільярдаў рублёў, Мінфін у той жа час захаваў добрыя (можна нават сказаць — цудоўныя) віды на будучыню, якая абяцае яму ўжо ў бліжэйшыя 2-3 гады перакрыццё ў многа разоў вымушанай уступкі.

У чым тут загадка ці, калі хочаце, сакрэт Полішынеля? Ён у маючым адбыцца (са студзеня будучага года) пераходзе савецкай эканомікі на рыначныя метады гаспадарання. Ужо ў пачатковай стадыі гэтага пераходу цэны на сыравіну, сродкі вытворчасці, спажывецкія тавары і паслугі ў многа разоў узрастуць. Не трэба быць спецыялістам, каб уявіць, што ўслед за імі тут жа пачне расці і заработная плата, «папаўзуць» угару іншыя даходы насельніцтва. І 100-рублёвы неабкладаемы мінімум знікне сам па сабе (як знікнуць, дакладней — пяройдуць у другую па даходах катэгорыю, тыя, каго савецкая статыстыка адносіць сёння да разраду малааплачваемых). Адначасова рэзка ўзрасце колькасць людзей, занятых у народнай гаспадарцы, заработкі і даходы якіх падпадуць пад уздзеянн[illegible]сокіх падатковых ставак [illegible] у 25, 30, 35 працэнтаў і вышэй.

У гэтым якраз і заключаецца фокус, разгадаць які народным дэпутатам, нягледзячы на неаднаразовае вяртанне законапраекта на дапрацоўку, так і [illegible]далося. Памылка ці пра[illegible] аўтараў новага падатку, калі ўявіць, што яны імкнуліся да распрацоўкі справядлівага заканадаўства, была допушчана з самага пачатку. У тым, што спецыялісты, прыцягнутыя Мінфінам да распрацоўкі законапраекта, згадзіліся аперыраваць абсалютнымі лічбамі, тады як у цяперашні («няясны» для савецкай эканомікі) час быў больш да месца долевы прынцып вылічэння падатку.

Ніхто, зразумела, не сумняваецца, што Міністэрства фінансаў, Вярхоўны Савет СССР яшчэ не раз вернуцца да выпрацаванага імі падатковага заканадаўства, карэкціруючы яго ў адпаведнасці з тымі зменамі, якія (у адносінах да даходаў насельніцтва) адбудуцца ў выніку пераходу савецкай эканомікі на рыначныя адносіны. Але можна таксама не сумнявацца і ў тым, што кожны раз (калі толькі не будзе перагледжаны сам прынцып падаткаабкладання) яны будуць спазняцца са сваімі карэкціроўкамі, дапускаючы тым самым на нейкім часавым адрэзку падатковую несправядлівасць у адносінах да найбольш дзейнага, прадпрымальнага, а значыць і да таго грамадзяніна краіны, які добра зарабляе.

Вядома, можна зразумець падатковы экстрэмізм фінансавага ведамства, на якое Вярхоўны Савет СССР і ўрад усклалі асноўную адказнасць за ліквідацыю сённяшняга бюджэтнага дэфіцыту (каля 120 мільярдаў рублёў). Але чаму абавязкова — за кошт кашалька радавога падаткаплацельшчыка? Ці не лепш было б пашукаць бюджэтныя сродкі, якіх не хапае, скажам, у сферы вытворчасці ці — у інвестыцыйнай палітыцы, адмовіўшыся (хаця б на нейкі час) ад некаторых «праектаў веку»?

І ў заключэнне прывядзём скарочаны варыянт новай шкалы, якая з 1 ліпеня гэтага года будзе применена пры падаткаабкладанні даходаў савецкіх і замежных грамадзян. З заработкаў да 100 рублёў у месяц падатак увогуле не будзе брацца (цяпер неабкладаемы мінімум 70 рублёў). Затым, у дыяпазоне ад 100 да 150 рублёў, будзе дзейнічаць паніжаная падатковая прагрэсія, якая з кожнага рубля звыш 100 будзе брацца ў бюджэт дзяржавы ці мясцовага органа ўлады 29 капеек. У выніку з 50-рублёвай сумы, што перавышае неабкладаемы мінімум, будзе брацца 14,7 рубля (амаль 30 працэнтаў).

Далей: за межамі 150 рублёў уступае ў сілу 13-працэнтная падатковая стаўка, што лічыцца сёння максімальнай. Дзейнічае яна да 700-рублёвага ўзроўню. І толькі пасля яго пачынаецца — сапраўдная прагрэсія: з заработкаў ад 700 да 900 рублёў падатак бярэцца з разліку 15 працэнтаў, ад 900 да 1 100—20, ад 1 100 да 1 300 —30, ад 1 300 да 1 500 —40, ад 1 500 да 3 000—50, ад 3 тысяч рублёў і вышэй —60 працэнтаў.

Аляксандр ДЗЕДУЛ.

Апошні раз сабраліся разам працаўнікі калгаса «Ленінскі шлях» Краснапольскага раёна, каб зрабіць фатаграфію на памяць. Дні гаспадаркі злічаны. Яна згортвае сваю дзейнасць з-за высокага ўзроўню радыяцыі. Людзі пакідаюць гэтыя небяспечныя для здароўя мясціны, едуць, хто куды можа. А ўсяго толькі чатыры гады назад сяльчан супакойвалі, пераконвалі, што тут можна жыць і працаваць, і вялікія вучоныя і высокія чыноўнікі. Але ўжо ў першыя месяцы пасля чарнобыльскай трагедыі асобныя спецыялісты лічылі, што жыць тут немагчыма. Да іх голасу ніхто не прыслухаўся. Наадварот, у гэтай гаспадарцы, як і ў іншых, усё рабілася для таго, каб утрымаць людзей любой цаной. У цэнтры калгаса—вёсцы Новая Ельня, дзе ўзровень радыяцыі перавышае дзевяноста кюры на квадратны кіламетр, правялі чатыры дэзактывацыі, заасфальтавалі вуліцы, двары сяльчан, паставілі платы, праклалі водаправод, пабудавалі два жылыя дамы, лазню. Больш чым мільён рублёў абышліся гэтыя работы. Цяпер усё даводзіцца пакідаць. Хто павінен расплачвацца за гэтыя нікому не патрэбныя затраты! Хто адкажа за падарванае здароўе людзей!

Зрэшты, нават цяпер, калі ўжо прынята цвёрдае рашэнне аб адсяленні, нявырашаных праблем застаецца нямала. І галоўная з іх—прадастаўленне жылля на новым месцы. Шмат бяды нарабіла чарнобыльская аварыя на нашай зямлі. Змагацца ж з гэтай бядой можна толькі ўсім разам.



НА ЗДЫМКУ: старшыня Новаельнянскага сельсавета Ева МАСКАЛЁВА кіруе перасяленнем калгаснікаў.

Фота С. ЖАЛУДОВІЧА.

НАТАТКІ З ПАДАРОЖЖА

ДОБРЫ ДЗЕНЬ, МАРЫЙКА!

Марыя Гарайнава дэ Вухт жыве ў Вілвардзе даўно.

— Мы прыехалі з Жоржам сюды на яго радзіму адразу пасля вайны.

Прыгадваючы тыя далёкія ўжо гады, Марыя пакручвае просценькі сярэбраны пярсцёнак на правай руцэ.

— Жорж падарыў мне яго яшчэ ў Германіі, калі нас вызвалілі амерыканцы,—усміхаецца Марыя.—Тады ж мы з ім і вырашылі: пажэнімся і будзем жыць у Бельгіі.

А ў далёкай Расіі, у вёсцы з прыгожай назвай Руская Жураўка, засталася маці Ганна Сяргееўна. І доўгі час дзве родныя душы—маці і дачка нічога не ведалі адна пра адну. Праўда, ім пашчасціла сустрэцца. Дачка амаль кожны год бывае ў Кіеве, дзе жыве Ганна Сяргееўна.

— Праўда, сёлета паехаць не выходзіць, — засмучаецца Марыя.—Трэба дапамагаць дзецям, даглядаць унукаў. Жоржу аднаму цяжка, ды яшчэ летась ён трапіў у аварыю...

Я заўважыў: пра што б ні гаварыла Марыя—пра дзяцей, пра сход членаў Саюза савецкіх грамадзян у Боме, пра тое, што яшчэ зрабіць, каб знаходжанне ў іх яе пляменніцы з Кіева Таццяны было больш цікавым і разнастайным,—заўсёды яна нібы раілася з мужам, помніла аб ім, чакала ад яго дапамогі. І цярплівы, сціплы Жорж без лішніх слоў, абсалютна своечасова рабіў менавіта тое, што было неабходна. Такое ўзаемаразуменне бывае ў людзей, якія пражылі побач доўгае шчаслівае жыццё.

На паўшляху ад Бруселя да Антверпена—Мехелен. У самым цэнтры горада ўзвышаецца велічны кафедральны сабор Сент-Рэмбо. Па ўсяму перыметру ён у рэстаўрацыйных рыштаваннях. Але рамонт не перашкаджае прыхаджанам. Асабліва мнагалюдна тут, відаць, было ўчора, на Вялікдзень. А сёння наведвальнікаў—адзінкі. Перад уваходам да нас падыходзіць юнак. Ён усміхаецца і дае кожнаму падарунак—поліэтыленавы пакет з шакаладкамі ў выглядзе велікодных яек. Такая традыцыя.

Унутры сабора цішыня. І толькі зрэдку—шэпт малітвы і амаль нячутныя крокі. Раптам я спыняюся перад дзвюма іконамі—«Тайная вячэра» і «Абмыванне ног». Што гэта? Побач з імі—тэкст на рускай мове: «Кардиналу Мерсье с глубокой благодарностью от Королевского союза русских, окончивших ВУЗ в Бельгии». Пра якую вышэйшую навучальную ўстанову ідзе гаворка? Крыху пазней даведваюся, што кардынал Мерсье—асоба, вядомая ў Бельгіі. Ён нарадзіўся ў 1851 годзе. Атрымаў добрую адукацыю. Многа зрабіў для аб'яднання хрысціян. Заснаваў універсітэт, у якім вучыліся і студэнты з Расіі. У гады першай сусветнай вайны кардынал Мерсье зрабіў многа для абароны Бельгіі. Памёр ён у 1920 годзе. Бельгійцы помняць і шануюць памяць свайго земляка. Помняць і ўдзячных рускіх, якія вучыліся ў свой час у Бельгіі.

Захоўваюць тут і памяць пра чалавека, чый лёс звязаны быў і з далёкай Расіяй, і з бельгійскім Ватэрлоо. Так, гэта—Напалеон. Тут, на гэтых палях, вялікі дыктатар пацярпеў апошняе паражэнне. Мемарыяльны комплекс штодня наведваюць сотні, тысячы турыстаў. Мноства сувеніраў разыходзіцца адсюль. Для мяне ж, па праўдзе, цікавей за ўсё былі старыя фермерскія будыніны і магутныя дрэвы ля іх—сведкі той гістарычнай баталіі 1815 года. Колькі бачылі яны!

А на зваротным шляху пры пад'ездзе да Бруселя амаль такія ж гіганты ляжалі на зямлі.

— Зімой была бура,—растлумачыў Жорж.

Чаму ж да гэтай пары не прыбралі паваленыя дрэвы? Аказваецца, чакаюць палякаў. Якіх палякаў? Звычайных. З Польшчы. Бельгійцы, сярод якіх каля 500 тысяч беспрацоўных, не хочуць выконваць такую нізкааплатную работу. А палякі згодны.

Праўда, калі адна бельгійская фірма вырашыла заключыць кантракт з высокакваліфікаванымі электрагазазваршчыкамі з ГДР, то мясцовыя спецыялісты прыгразілі забастоўкай. І фірма адмовілася ад кантракта.

А я чамусьці падумаў тады. «Хутка на нізкааплатную работу тут будуць чакаць рабочых з Савецкага Саюза». Падставы для такіх песімістычных думак, на жаль, ёсць. Я чуў і раней пра тое, што нашы грамадзяне нават з вышэйшай адукацыяй, выязджаюць за мяжу, дзе згодны на любую часовую працу. Толькі б зарабіць крыху валюты, каб набыць, скажам, двухкасетнік, відэасістэму або «старэнькую машыну». І ў поездзе па дарозе ў Бельгію давялося сустрэць такога «шукальніка шчасця».

Вось такія мы. Такімі нас зрабіла грамадства, у якім калісьці гаварылі пра перманентную рэвалюцыю, а сёння—гэта краіна перманентнага дэфіцыту. І не толькі матэрыяльнага.

Можа таму за мяжой асабліва задумваешся, якімі нас бачаць, як мы выглядаем на тэлеэкранах. У Б[illegible]і звыш дваццаці тэлеканал[illegible]. Па кожным з іх, хоць некалькі разоў у дзень, паказваюць навіны з СССР. І не злая задума замежных тэлекарэспандэнтаў, што ў іх рэпартажах нашы людзі выглядаюць злымі, нервовымі, узбуджанымі. Такія мы [illegible]я.

Расказь[illegible] гэта не для таго, каб палохаць чытача. Углядаючыся ў жыццё, бачым сёння нямала прыкмет сумнага працэсу заняпаду, што адбываецца на Радзіме. Раней мы любілі паўтараць: «Людзі ў нас бедныя, затое гордыя». Жыццё даказвае, што гэта ханжаства: не можа быць гордым чалавек абяздолены. Ён шукае выйсця. І хто можа з упэўненасцю сказаць, што ў бліжэйшай будучыні нам не пагражае масавая эміграцыя? Закон аб выездзе яшчэ не дзейнічае, а некаторыя людзі карыстаюцца нават урэзанымі магчымасцямі. У Бельгіі сёння жыве і працуе музыкант Храмушын. Як і «шукальнік шчасця», з якім мяне сутыкнуў лёс у поездзе, мінчанін выехаў у Бельгію па прыватнаму запрашэнню. А там прыняў удзел у музычным конкурсе, і з ім адразу ж заключылі кантракт. Так высока ацанілі яго прафесійны ўзровень. Але ці дадае нам нацыянальнай гордасці, калі такім чынам нашы людзі, нашы суайчыннікі далёка ад Радзімы праяўляюць свае здольнасці?!

Пытанні, пытанні...

...Вілвард—горад невялікі. І, бадай, кожны ведае не толькі сваіх блізкіх суседзяў. Многа добрых знаёмых тут і ў Марыі Гарайнавай, якую ласкава завуць «Марыйка». Так звяртаюцца да яе суседзі па дому, так яе сустракалі на базары, што праводзіцца ў горадзе двойчы на тыдзень, у мясцовым лесапарку, дзе любяць адпачываць вілвардцы. І мне таксама хочацца сказаць: «Добры дзень, Марыйка! Што новага? Як Жорж? Дзеці? Спадзяюся, што Каця і Стэфанік не забываюць вас. Што Эдзі не сапсаваў адносін са знаёмымі тэлежурналістамі... А Віктар, нарэшце, зрабіў свой выбар і не так часта цяпер ездзіць у камандзіроўкі...».

Уладзімір МЯЛЕШКА.

(Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.).

СПРАВА БЫЛА Ў ВАРШАВЕ

Колькі і як яны ішлі і паўзлі па каналізацыйных трубах у непралазнай гразі, сярод табуноў пацукоў? А падняцца наверх нельга: горад быў у руках немцаў, яны палілі, руйнавалі яго з нянавісцю і лютасцю. Героі і пакутнікі, паўстанцы-варшавяне, перажывалі трагедыю, якой не ведала дагэтуль гісторыя. «Падняцца наверх і быць разам з варшавянамі, змагацца з агульным ворагам да апошняга дыхання!» — такія думкі свідравалі мозг Івана Коласа, але ён разумеў, што гэтага яму не дадзена: ён павінен выканаць чаго б гэта яму ні каштавала заданне маршала Ракасоўскага, перадаць яму архіважныя звесткі, ад якіх многае залежыць, у тым ліку і лёс Варшавы. І ён працягваў разам з Юзафам ісці і паўзці далей у апраметнай цемры — марудна, з частымі прыпынкамі, напружваючы слых да крайнасці. Над іх галовамі ў трубах падземных праносіліся неаднойчы кулі. Гэта немцы прастрэльвалі час ад часу каналізацыйныя трубы і калодзежы, у якіх хаваліся ад азвярэлых фашыстаў героі і пакутнікі паўстаўшай Варшавы: старыя, жанчыны, дзеці. У час аднаго такога «прачосвання» падзямелля быў ранены Юзаф. На другія суткі пасля ранення яму рабілася ўсё горш і горш. Смярдзючая пара абцяжарвала дыханне, і паветра з шумам і свістам вырывалася з яго горла. Неверагодныя намаганні даводзілася прыкладаць Івану, таму што цяпер ён адказваў не толькі за сябе, а, бадай, больш—за жыццё польскага сябра. Але вось і... канец падзямелля! Пасля тунельнага смуроду, ужо наверсе, калі яны абодва ляжалі поплеч, пацягнуліся хвалі прыемнага асвяжаючага паветра. Ім не верылася, што яны жывыя. Абодва ляжалі моўчкі, кожны думаў пра сваё. Але так працягвалася зусім нядоўга. Промні нашых пражэктараў, што асвятлялі неба на тым баку Віслы, клікалі, прыцягвалі да сябе... Хлопцы асцярожна спусц[illegible] па нахіленай трубе ў воды Віслы. Ап[illegible] метры Іван Колас праплыў нібыта ў нейкім кашмарным сне... А калі ён пачаў траціць прытомнасць, яго падхапілі нечыя рукі—то былі савецкія салдаты. Прайшло менш чым суткі, Іван Колас прывёў сябе ў парадак, пагаліўся, памыўся, надзеў форму і адправіўся ў штаб фронта. Аб вы[illegible]нанні асобага задання дакладваў само[illegible] маршалу Канстанціну Ракасоўскаму.

Неўзабаве войскі Першага Беларускага фронта, якімі камандаваў К. Ракасоўскі, перайшлі ў наступленне. У ноч на 17 студзеня 1945 года шматпакутная, змучаная фашыстамі Варшава была вызвалена. Разам з нашымі воінамі перамозе радаваўся і разведчык Іван Колас, які ўклаў у яе немалую частку сваёй працы.

Івану Коласу потым давялося выконваць яшчэ нямала асоба важных заданняў не толькі на тэрыторыі Польшчы. Чытаю яго рукапіс аб тым, як ён у Берліне арганізаваў захоп «языка».

Івана Коласа выклікаў да сябе начальнік разведаддзела штаба Першага Беларускага фронта генерал-маёр А. Трусаў.

— Вазьміце, таварыш капітан, пяць разведчыкаў, сёння вечарам прайдзіце ў раён Аляксандрплац і захапіце «языка». Пажадана, вядома, генерала.

Праз гадзіну група разведчыкаў рушыла па руінах на выкананне задання. З імі была і доктар, як яе называлі, Таццяна Вахрамеева. У дванаццаць ночы група была ля мэты, каля Аляксандрплац. Схаваліся ў паўпадвале вуглавога разбітага дома. Ён служыў ім і сховішчам, і дзотам, і назіральным пунктам. Зарава ад палаючых дамоў добра асвятляла плошчу, і нашы разведчыкі бачылі, як немцы спалохана перабягалі з месца на месца, ад дома да дома. Яны яўна нечага чакалі...

Раптам з-за вугла вынырнула легкавая аўтамашына. Толькі ўбачылі яе разведчыкі, як адразу вызначылі марку аўтамабіля — чатырохцыліндравы «Вандэрэр».

— Агонь па колах! — падаў Іван каманду.

Загаварылі аўтаматы. Машына, асеўшы, прасунулася крыху па бруку і спынілася ля тратуара. Першымі да машыны падскочылі разведчыкі Генадзь Буклетаў і Фёдар Разумневіч. Яны рванулі дзверцы, наставілі на тых, хто сядзеў у машыне, аўтаматы.

— Хэндэ хох! — крыкнуў Буклетаў.

Праз мінут пяць генерала выцягнулі з машыны, а з ім — і афіцэра. Шафёра-салдата, які дрыжэў з перапуду, не кранулі. Генерал не «пажадаў» ісці, давялося яго ўзяць «на рукі», афіцэр жа, наадварот, ахвотна ішоў подскакам.

І калі нашы разведчыкі са сваім каштоўным трафеем выйшлі да перакрыжавання дзвюх шырокіх вуліц, амаль побач сталі рвацца міны і ў той жа момант гітлераўцы адкрылі люты агонь. І вось ужо чуваць крык Фёдара Разумневіча: «Памажы-це!»

Нібыта спружынай падкінула Таццяну, яна ў імгненне апынулася каля Разумневіча, падхапіла яго і пацягнула да руін. Раздаўся яшчэ адзін выбух, і ўсё завалакло дымам.

— Таварыш капітан, на дапамогу!—пачуўся надрыўны голас Таццяны.

Колас пакінуў генерала з Генадзем Буклетавым і папоўз да раненых разведчыкаў. Яму на падмогу падаспелі і астатнія нашы два разведчыкі. Яны выцягнулі з агню Таццяну і Фёдара. Доктар была паранена ў абедзве нагі, а Разумневіч—у жывот. Нямецкі афіцэр, які заставаўся з разведчыкамі, і старшына Парфірый Сцяшкоў былі забіты.

Генерала даставілі ў штаб. Па дарозе памёр Фёдар Разумневіч, а праз два дні памерла ў шпіталі і Таццяна Вахрамеева. Загінула ў Берліне, за два крокі да Перамогі.

Прадбачу пытанне чытачоў: «Дык усё-такі, хто ж ён, Іван Андрэевіч Колас, адкуль родам?»

Ён нарадзіўся 5 чэрвеня 1923 года ў Гомельскай вобласці, у Лельчыцкім раёне, у вёсцы Картынічы. Вёска тады была ў лесе, побач рака Убарць, што ўпадае ў Прыпяць.

Бацькі Івана Коласа—сяляне, бацька быў у партызанах, загінуў у 1943 годзе. Да вайны Іван скончыў Беластоцкі настаўніцкі інстытут, потым вучыў дзяцей. Пасля 22 чэрвеня 1941 года давялося ісці на ўсход, хацеў адразу ж уліцца ў Чырвоную Армію, але не атрымалася. Хаваючыся ад акупантаў, дабраўся ў родную вёску, але адпачываць там доўга не давялося. І ўсё ж пазней, у Гомелі, быў прызначаны ў Першую Беларускую авіядэсантную роту. А далей і пачалося—служба ў Дзевятай арміі, вучоба ў ваеннай спецшколе. Пачынаючы з 1942 года ў Лельчыцкім і Тураўскім раёнах быў арганізатарам і кіраўніком партыйна-камсамольскага падполля і партызанскага руху. Кіраваў спачатку падпольнай групай, затым партызанскім атрадам і брыгадай, дзе налічвалася больш за 700 байцоў.

У маі 1943 года ў жыцці Івана Андрэевіча пачаўся новы этап — ён стаў рэзідэнтам групы савецкіх разведчыкаў, якія выконвалі ў глыбокім тыле ворага асоба важныя заданні нашага камандавання на тэрыторыі Беларусі, Польшчы і Германіі. У склад гэтай групы ўваходзілі чатыры нямецкія антыфашысты з камітэта «Свабодная Германія». Аб Іване Коласе з захапленнем пішуць у сваіх успамінах маршалы Савецкага Саюза Г. Жукаў і К. Ракасоўскі, а таксама генерал Шцяменка.

Вайна пакінула на памяць Івану Коласу раны ў сэрцы і на целе... Але гэты магутны духам чалавек не здаўся, ён працягваў працаваць. Напісаў некалькі дакументальных кніг, з якіх я ўзяў канву для гэтага апавядання пра Івана Андрэевіча. Яго аповесці «Рэйкавая вайна ў Палессі», «Скачок у цемнату», «За гадзіну да світання», «Першая схватка» чытаюцца з вялікай цікавасцю. У іх на кожнай старонцы—праўда аб вайне, адкрыцці відавочцы і сведкі той незабыўнай пары. Чытаеш гэтыя кнігі і пранікаешся гонарам за нашых салдат і афіцэраў, якія адолелі фашысцкую чуму, умацаваўшы сцяг нашай Вялікай Перамогі над рэйхстагам у Берліне.

За выкананне баявых заданняў у гады вайны Іван Андрэевіч узнагароджаны пятнаццаццю ордэнамі і медалямі нашай краіны і іншых дзяржаў, у вызваленні якіх ён прымаў удзел.

Віктар ПЛЕШАВЕНЯ.

У ЦАРКВУ—НА ЛЕКЦЫЮ

Каля паўсотні дзяцей ад дзесяці гадоў і старэйшыя сталі слухачамі нядзельнай школы, што адкрылася пры праваслаўнай царкве ў Мазыры.

Заняткі тут праводзяцца, як сведчыць назва, па выхадных днях, так што ніколькі не перашкаджаюць вучобе ў агульнаадукацыйных школах. Затое, без сумнення, і веруючыя, і тыя, каго прывяла сюды простая дзіцячая цікаўнасць, даведваюцца многа карыснага.

Сярод прадметаў новай школы — гісторыя рэлігіі, мастацтва іканаграфіі, лекцыі на тэму выхавання. Такі сплаў агульнапрынятай методыкі навучання і высокамаральных прынцыпаў, якія прапаведуе царква, стане, на думку арганізатараў школы, тым залатым ключыкам, які раскрые насцярожаныя дзіцячыя душы насустрач дабру і справядлівасці.

DEDICATED TO THE 500TH ANNIVERSARY OF F. SKORINA



THE GREAT ENLIGHTENER

It is in the Western part of Byelorussia where Polotsk, one of the most ancient towns of the Republic, is situated. This is the town where 500 years ago Frantsisk Skorina was born to a family of Luke Skorina, a merchant. F. Skorina became famous in the whole civilized world as the first Byelorussian publisher, a scientist, enlightener, man of culture, translator, writer of the Renaissance epoch.

This year was proclaimed by the UNESCO as the Frantsisk Skorina Year.

Today over hundred newspapers totalling several millions of copies are annually published in Byelorussia. They are put out by the Republican and regional organisations as well as by some major enterprises, educational and scientific institutions. Numerous publishing houses present millions of books and magazines to their readers. This immense flow of enlightment goes back to the book published by F. Skorina in Prague in 1517. It was the first book of the Bible — the Psalter.

In 1506 Skorina was awarded a scientific degree of the Bachelor of Phylosophy in the Cracow University. In 1512 he was awarded a Diploma of the Doctor of Medical Sciences in the Padua University. Later he turned to his native land after having received finacial support from his rich coutrymen, moved to Prague. It was here that in 1517-1519 Skorina published 23 books of the Bible in the Old Slavic language, adding his commentaries to them.

Subsequently Skorina came to Vilnyus which was not far away from his native Polotsk — and founded a printing house where he published numerous books.

The name of Frantsisk Skorina inspires pride and gratitude in the hearts of the Byelorussians. Sreets have been named after him. Numerous copies of his works are republished. Scientific conferences are held to study his activities. Scientists and researches from all over the world will meet in Minsk to commemorate his anniversary.

Lev KARAICHEV

Puplishers To Mark the Jubilee

Frantsisk Skorina has left a vast literary legacy. Much of it has not been published yet. We consider it our duty to bring out a number of publications about Skorina himself, his time, the people with whom he maintained business and friendly ties, and countries and cities where he lived and worked.

The publication plan lists nearly 30 book titles, including *F. Skorina. Works, A Selection of Documents and Materials, A Travelling Book* and *Engravings*.

Special mention should be made of the book *Frantsisk Skorina, Byelorussian Humanist, Enlightener and First Printer* by a group of authors, brought out by Vysheyshaya Shkola Publishers. It features the historical situation of the period in question and the socio-economic development of Byelorussian towns, notably Polotsk, Skorina's home town.

Concentrating on Skorina's world outlook, as well as his contribution to Western European and Slavonic culture, the authors examine his philosophical, ethical, aesthetic and social views.

The book contains articles on Skorina as a man of letters, paying him homage as the father of Byelorussian poetry and appreciating the poetic quality of his publicist writings.

Much space is allotted to reviews of Skorina's little known works which were published in Vilno (now Vilnius) in 1522-1525. Among other things, the language of Skorina's writings is analysed and the writer's role in the development of the Byelorussian literary language is appreciated.

In his new book, *Initiated by Skorina*, the well-known Skorinist, Y. Labyntsev, the author of many Skorina studies, reviews Byelorussian printed literature of the Renaissance period. He introduces the reader to little known or totally unknown Byelorussian men of letters, Skorina's contemporaries, and dwells on international literary ties, above all inter-Slavonic ties.

The short novel, *Skorina at Gradchany*, by A. Loiko takes us into the Prague period in Skorina's life. The main character is Frantsisk, Skorina's ten-year-old son who perished tragically during the Prague fire of 1541. It is through the eyes of this boy that the reader looks at old-time Prague, Belaya Rus (White Rus) and the life of Frantsisk Skorina.

Byelorussian poets have prepared a book of poems entitled *To Skorina's Wreath*. And there are many other interesting publications.

Frantsisk Skorina described the role of books in society thus: "The book is the mother of all tongues and the teacher of all good skills." Today, these words sound even more relevant. The publishers' main concern nowadays is to meet the reader's demand for books.

In the first postwar years, the Republic had only one publishing house, Belgosizdat, which brought out sundry literature, all the way from sociopolitical writings to textbooks. The single surviving printing house handled books, magazines and republican newspapers. The other printing enterprises were destroyed by the nazi invaders as was Byelorussia's entire industry.

But the rapid pace of life called for a drastic increase in the output of printed matter, primarily textbooks for schools and higher education establishments. New publishing houses began to appear, among them, Narodnaya Asveta (Public Education) and Vysheyshaya Shkola (Higher Education). The Lenin State University in Byelorussia founded its own publishing house. The Byelorussian Academy of Sciences followed suit, naming its publishing house Nauka i Tekhnika (Science and Technology). Then the Polymya (Flame) Publishing House emerged on the scene to run newspapers and magazines, followed by the Urodjai (Harvest) Publishing House dealing with agricultural literature. Today, Byelorussia has 11 specialized publishing houses bringing out annually some 3,000 publications in a total print of 57,523 copies.

Among the numerous publications there are quite a few fundamental editions which have become assets of our national culture. Among them the Byelorussian Soviet Encyclopaedia in 12 volumes, the first of its kind in Byelorussia. Some time ago the publication of the 5-volume Encyclopaedia of Byelorussian Literature and Art was completed. Among other recently completed works are scientific reference books on theoretical aspects of aesthetics, literary studies, art criticism, book printing, the press, fine and decorative applied arts, architecture, music, ballet, drama and cinematography.

The last (the fifth) volume of the Encyclopaedia of Byelorussian Nature has come out. The Encyclopaedia comprises over 18,000 entries on the most important subjects and phenomena, the geological past, and the republic's plant and animal life. By a decision of the United Nations Environment Programme, the Byelorussian Soviet Encyclopaedia Publishing House named after Petrus Brovka has been awarded a silver medal for disseminating and promoting environmentalist ideas through the above Encyclopaedia.

The Republic's first one-man encyclopaedia, devoted to Yanka Kupala, Byelorussia's national poet, has been published. Countrywide, this is the third encyclopaedia of this kind. The first two are devoted to Pushkin and Taras Shevchenko.

The publishers' plan lists quite a few interesting works by Byelorussian historians, ethnographers, economists and fiction writers, as well as art, music and folklore studies reviving our historical past and assesing the present.

Mikhail DELETS

GREAT HUMANIST'S BEHEST

The republican Society of the Byelorussian Language bearing the name of Francisk Skorina is functioning actively in Byelorussia. The establishment of this new public organization was dictated by the vital need to redress the abnormal situation related to the language of the indigenous population in Byelorussia which had arisen as a result of the notorious mistakes in the national policy. For decades the usage of the Byelorussian language steadily declined and this, of course, caused much concern in society. As this had already happened in the history of other nations, the instinct of selfpreservation went into operation. Those vehemently demanding urgent measures to preserve the native tongue and to revive national culture became increasingly active. Two extensive governmental programmes were drawn up to satisfy this demand: "Native Tongue" and "Legacy". The Supreme Soviet of Byelorussia adopted the law on languages according to which the Byelorussian language shall get the status of state language of the Republic and the Russian the status of the inter-ethnic language. The creation of the Society of the Byelorussian Language was likewise dictated by the need to bring about practical changes in the linguistic situation in Byelorussia. Extensive propaganda and educational work among the population is needed to overcome the existing national nihilism and to raise the level of national self-awareness. The Society sponsors courses in the Byelorussian language and organizes the compilation and publication of manuals and dictionaries, the collection and preservation of the thesaurus of the living language of the nation, talks, lectures, etc, thus promoting the culture of the written and oral language. The statute of the Society envisages contacts with compatriots abroad and cooperation with them in popularizing the Byelorussian language, literature and art.

The inaugural congress of the Society held on June 27, 1989, unanimously decided to name it after Francisk Skorina. This is an oath of allegiance to his immortal behest: to preserve, safeguard and develop the native language which is the soul of the people.

Nil GILEVICH

Frantsisk Skorina and the Fashions Theatre

"And Eternal Love" is the title of a new production by the Minsk Fashions Theatre.

"Many people are probably amazed at our theatre's decision to stage a play about Frantsisk Skorina," says Vladas Leidmanis, the theatre's chief stage director. "One may wonder, of course, what a fashion show could possibly have to do with the remote and exciting episodes of our history. The objective, however, is not to demonstrate fashions. It is rather an attempt to show beauty in its diverse forms, primarily, moral beauty. You probably remember what Anton Chekhov, the great Russian writer, said about beaty. He said that everything about a human being must be beautiful. We do not only remember this, but are trying to bring out the relationship between internal and external beauty. Naturally, costumes are not the only means of expression. Music, gesture and poetry also help us. The personality of Frantsisk Skorina and the role he played in the development of Byelorussian culture have inspired us to put on such a multi-media production."

Frantsisk Scorina will not figure much on the stage. The stage director feels that it is more important to present Time as the main character or, to be more specific, to try and emphasize that at all times Love has been the main thing for the artist (and for man in general). It is not only love for another person, but also love of nature, of one's home and land. And then there is eternal Beaty, variable in its outward manifestations (here the costume steps in, the character costumes designed by the theatre's costume-designer, Inna Bulgakova). But internal human beaty is immutable. It is created by humans themselves, handed down to children, imbibed with mother's milk and materialized in kindness, mercy and generosity. The action will be accompanied by fine music and poems.

As to the plot, it is practically non-existent. You will find yourself in the late 15th-early 16th centuries, meet Frantsisk Skorina and see his contemporaries and descendants through the eyes of the artist. You will visit a noisy and lively fair, discover old Byelorussian crafts and visit the library where you will learn many interesting facts of Byelorissian history. Old portraits and pages from historical novels and poems (such as "A Song about the Auroch" by the Byelorussian humanist poet, Mikola Gusovsky) will come to life before your eyes. Five centuries later you will again visit these places. Time will change them, people and their garments will be different but a close look will reveal some features of the past centuries. In the 21st century, too, Beauty and eternal Love will be glorified as they were in the Middle Ages.

"Perhaps some people will not like the idea or this unusual production," Vladas Leidmanis concludes. "But this is an attempt to express in our own way our feeling of gratitude to Frantsisk Skorina for all that he has done for the Byelorussian people, and for the boundless defotion to his native land that lived in the heart of this wonderful man who has left such a deep imprint on our history."

Natalia MISHINA

Editor of the English Page A. KUDLACH

ЁН ЗАСЛУЖЫЎ ПАШАНУ СВАЙГО НАРОДА

ДА 90-годдзя З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ Міхася ЗАБЭЙДЫ-СУМІЦКАГА

Творчасць Міхася Забэйды-Суміцкага, да нашай вялікай радасці, становіцца здабыткам беларускага народа. Усё часцей на старонках рэспубліканскіх газет і часопісаў з'яўляецца яго імя. Убачылі, нарэшце, свет аўтабіяграфічныя нататкі самога Міхася Іванавіча пад назвай «Мастацтва за мір», якія ў 1965 годзе былі надрукаваны ў літаратурным альманаху «Белавежа», што выдаецца беларусамі ў Польшчы. Прыкладна тады ж прыязджаў ён у Беласток, выступаў з канцэртамі. Умовы былі не самыя лепшыя: мучыла прастуда, даймаў холад у памяшканні для рэпетыцый (Беларускае грамадска-культурнае таварыства, па запрашэнні якога ён прыязджаў, багатай арганізацыяй не назавеш), але канцэрты кампенсавалі ўсе нязручнасці. Песні Забэйды нібы вярталі слухачоў у дзяцінства, абуджалі патаемныя думкі, навявалі сум і давалі радасць. Сваімі пачуццямі слухачы дзяліліся з выканаўцам, узнагароджваючы яго доўгімі гучнымі воплескамі. У Беластоку была запісана тая самая пласцінка М. Забэйды, што трапіла потым на Беларусь. Для многіх з нас славуты спявак Міхась Забэйда-Суміцкі пачаўся менавіта з гэтай невялікай «пліткі»...

Сёлета пра артыста расказала тэлебачанне, яго голас гучаў па Беларускім і Усесаюзным радыё, пачулі яго і ў Празе, дзе ў М. Забэйды засталіся сябры і вучні.

«Голас Радзімы» пісаў ужо, што беларуска Надзея Кастэцкая і яе муж Любамір, вядомы чэшскі музыкант са славутага квартэта імя Сметаны, былі блізкімі Забэйду людзьмі. Яны апекаваліся ім самім у апошнія яго гады, а пасля смерці захоўвалі архіў спевака, завешчаны ім Радзіме, пакуль ён не быў прывезены ў Беларусь Ганнай Сурмач, дырэктарам архіва літаратуры і мастацтва. Голас М. Забэйды даляцеў з Мінска ў Прагу, і Надзея Кастэцкая, уключыўшы радыёпрыёмнік, разгубілася, не паверыўшы, што такое магчыма.

Архіў М. Забэйды, якім таксама цікавіцца ўсё больш людзей, сапраўды бяздонны, бо кожны, хто знаёміцца з ім, адкрывае свайго Забэйду, дзівіцца і шкадуе: наколькі багацейшымі духоўна былі б мы ўсе, каб не перарывалася нітачка паміж спеваком і Бацькаўшчынай, колькі каштоўных думак аб саміх сабе, аб сваіх вытоках і аб сваёй адметнасці маглі б мы пачуць і не пачулі, якую асалоду атрымалі б, слухаючы матчыны песні ў майстэрскім, цудоўным выкананні.

У родных мясцінах М. Забэйды на Пружаншчыне жылі, ды і цяпер жывуць сваякі Міхася Іванавіча. З імі ён увесь час перапісваўся, атрымліваючы, можа, найдаражэйшыя, самыя неабходныя звесткі пра родны кут і магілку маці, чуючы словы спагады і спачування.

Дваюрадная сястра Надзя пісала ў 1964 годзе: **«Мой старшы сын Лёня, будучы ў вёсцы, зрабіў помнікі тваёй і маёй маці. Помнікі атрымаліся прыгожыя. Вясной пасаджу кветкі. Я вельмі рада, дарагі брат, што выканала тваю просьбу, час ідзе, а мы старэем. Было б добра, каб ты прыехаў да нас у госці і сам бы наведаў магілку і паглядзеў на помнік. А самае галоўнае, мы пагаварылі б, успомнілі б мінулае, гады дзяцінства і юнацтва. Пішаш, што ты самотны. Прыехаў бы на Радзіму, быў бы бліжэй да нас, а нас вялікая сямейка».**

Яшчэ адна прадстаўніца «вялікай сямейкі» пляменніца Марыя Казляк пісала дзядзьку ў Прагу: **«Засмуціла мяне, што ў вас здароўе слабое, сілы падаюць. Я нават заплакала, прачытаўшы пісьмо некалькі разоў. Чаму гэта бывае ў чалавека такі цяжкі лёс з маленства і да старасці! Пра дзяцінства я ведала, якое яно было ў вас, таму што цёця, ваша мама, расказвала, а мы былі ўжо не малыя, ведалі што і хаты свае не было ў вас. Але на старасці ваша мама была не адзінокая, а сярод сваіх людзей. Яна хадзіла да бабулі, да сястры свае, да добрых сяброўак. А вы зусім адзінокія, а яшчэ на чужой старонцы, і ніхто не зможа нічым дапамагчы, хаця б у цяжкую хвіліну».** І яшчэ вельмі знамянальныя, вельмі важныя для нашага сённяшняга дня радкі ў пісьме Марыі Казляк да дзядзькі. У 1973 годзе ён цікавіўся тым, [illegible] што мы, беларусы, жывучы [illegible] сваёй зямлі, звярталі зусім мала або не звярталі наогул увагі. Сам ён, нават удалечыні ад Бацькаўшчыны, захаваў прыгожую чыстую беларускую мову, дасканала валодаў ёю — і вусна і на пісьме. Мусіць, на пытанне дзядзькі, у якім стане родная мова, Марыя Казляк адказвала: **«А яшчэ пытаецеся, ці вучаць у нас беларускі язык. Беларускі язык выкладаюць у кожнай школе. І ў нас у Зеленевічах считаецца школа беларуская, а ў Ружанах руская. Дзеці едуць паступаць пасля школы ў розныя канцы свету, таму і хапаюць больш рускі язык. Так што настаяшчай беларускай мовы ў нас няма».**

Вялікую ролю ў жыцці М. Забэйды адыграў яго дваюрадны брат Юзік Урбановіч камуніст, падпольшчык у былой Заходняй Беларусі, партызан у гады Вялікай Айчыннай вайны. Юзік Урбановіч і Міхась Забэйда сябравалі з дзяцінства, перад другой сусветнай вайной часта сустракаліся ў Варшаве, перакрыжаваліся іх дарогі на акупіраванай гітлераўцамі Беларусі, калі М. Забэйда перадаў на патрэбы партызан грошы ад свайго канцэрта. У пісьмах да людзей, якія ведалі Урбановіча, М. Забэйда неаднойчы пісаў: «Калі б быў жывы дарагі Юзік, маё жыццё склалася б інакш». Юзік, на вялікі жаль, загінуў, яму ў Ружанах пастаўлены помнік. У Гродне ж жыве яго ўдава Б. Кнубавец. З ёю М. Забэйда пазнаёміўся ў 1963 годзе, перапісваўся доўгія гады. Бася Давыдаўна ў пісьмах непакоілася аб здароўі сваяка, пераказвала змест прачытаных кніжак, дзялілася ўспамінамі пра Юзіка і расказвала, які помнік яму паставілі, што пра яго пішуць.

Як былая падпольшчыца, жонка баявога партызанскага камандзіра, успрымала свайго такога незвычайнага сваяка? Найлепшым адказам можа служыць адно з яе пісьмаў: **«Пасля таго, як я вас праводзіла, стала вельмі сумна, як быццам знайшла нешта вельмі дарагое, а потым страціла. Я ж з вамі асабіста не была знаёмая, але з расказаў Юзіка ведала, што вы ўсё жыццё пражылі за мяжой, што вы вядомы спявак і таму, здавалася мне, напэўна недаступныя. Я нават сумнявалася, ці ехаць мне на сустрэчу з вамі. Пабачыцца вельмі хацелася з братам Юзіка, таму што ўсе яго родныя мне вельмі блізкія. Сустрэчай засталася задаволена. У вас я ўбачыла лепшыя рысы сям'і Урбановічаў. Вы захавалі ўсё народнае: беларускую шчырасць, прастату, сціпласць, непасрэднасць, галоўнае — любоў да свайго народа. Гэта пачуццё вы цудоўна перадалі ў сваім канцэрце. Я радавалася вашаму поспеху. Публіка вас вельмі палюбіла, і здавалася, што слухае вас не ўпершыню, што вы даўно яе любімец. Я думаю гэта ад таго, што вы ў песні раскрылі ўсю душу, усю сваю любоў да народа, увесь свой сум па Радзіме».**

У лістах да паэта Сяргея Грахоўскага спявак згадвае, што яго ўгаворвалі пісаць успаміны, але ён адмовіўся, бо ўсе свае пачуцці заўсёды ўкладваў у песню. «Мусіць быў народжаны для песні». Аднак там жа Міхась Іванавіч зазначае, што ў маладосці пісаў вершы. Трэба сказаць, што паэтычнасць яго натуры адчуваецца ва ўсім, што выходзіць з-пад яго пяра. Бадай, праз дзесятак лістоў да С. Грахоўскага праходзіць вобраз (інакш і не скажаш, наcтолькі гэта прыгожа і адначасова сумна) Рыгровага саду ў Празе, непадалёку ад якога на Вінаградах, на Польскай вуліцы, у невялікім пакойчыку, жыў Міхась Забэйда. У радках, дзе згадваецца Рыгровы сад, адбіваюцца думкі і пачуцці, што валодаюць ім у той момант, калі ён піша на Радзіму. Рыгровы сад у лістах М. Забэйды вельмі розны: **«У Рыгровым парку ўсё цвіце. Усё кліча да новага, лепшага, прыгажэйшага жыцця». «Стаю на горцы ў Рыгровым садзе. Перада мною, як на далоні, Прага. Ля мяне таполя. Голая. Снег. Вецер. Холад. Але я бачу іншую таполю, адчуваю яе вясенні водар. Стаю на горцы ў Смаленску, блізка Смаленскага сабора. Унізе, удалі цячэ Днепр. Было гэта гадоў 50 таму назад».** І апошняе пісьмо: **«На даўні-даўні верасень, калі мы з вамі ў Рыгровым парку ўглядаліся на Прагу, не забуду ніколі. Я быў яшчэ поўны сіл, надзеі і веры... Усё мінае! Дзіўлюся, што яшчэ магу пісаць вам гэтыя радкі і дзякую ўсім добрым сілам за гэтую магчымасць. Жыццё, хоць і нялёгкае, але цікавае. Я, як і вы, пакуль буду жыць, буду старацца быць карысным грамадству, бо за гэту працу і матыль мне сеў на грудзі».**

У Сяргея Грахоўскага ёсць здымкі, на якіх М. Забэйда ў цёплы сонечны дзень на вуліцы Прагі з прыгожым матылём на лацкане пінжака. «Нават такая маленькая істота адчула добрага чалавека і даверліва села адпачыць». Ад Сяргея Іванавіча я некалькі разоў чула гэты кранальны эпізод і нават бачыла зроблены ім фотаздымак шчаслівага М. Забэйды з матылём.

Аб паездцы ў Прагу і знаёмстве з дзядзькам Міхалам Сяргей Грахоўскі расказваў на вечары ў Доме работнікаў мастацтваў, прысвечаным 90-годдзю з дня нараджэння выдатнага беларускага спевака, нястомнага прапагандыста роднай песні, першага беларуса, які спяваў на сцэне «Ла Скала». Гучаў на вечары голас М. Забэйды, гучала цёплае, шчырае, удзячнае слова пра яго тых, хто з ім сустракаўся, да каго ішлі ад яго лісты, праз каго ён падтрымліваў сувязь з Бацькаўшчынай. Выступалі пісьменнікі С. Грахоўскі, С. Панізнік, А. Лойка, навукоўцы І. Цішчанка і Л. Мірачыцкі. Яшчэ раз сталі побач два славутыя імені — Рыгора Шырмы і Міхала Забэйды. З успамінамі пра іх доўгую сувязь выступіла дачка Рыгора Раманавіча Шырмы. Алена Рыгораўна і сама помніла канцэрты М. Забэйды ў Вільні ў сярэдзіне 30-х гадоў, калі спевака за яго песні насілі на руках, калі сцэну, на якой ён стаяў, літаральна засыпалі букетамі бэзу. У гэты час і адбылося знаёмства двух вялікіх артыстаў, нястомных прапагандыстаў роднай беларускай песні. Яны добра разумелі адзін аднаго, давяралі адзін аднаму. Лёсы іх у нечым падобныя...

«Два тыдні правёў з Рыгорам Раманавічам, — пісаў М. Забэйда С. Грахоўскаму.**—Шмат аб чым гаварылі... Разумны, харошы ён чалавек, але я баюся за яго здароўе — 76 год! Калі я яго праводзіў, ён быў таксама вельмі сумны. Ці ўбачымся яшчэ!!»**

Значэнне М. Забэйды як распаўсюджвальніка роднай песні Р. Шырма добра разумеў, надзвычай высока цаніў талент спевака.

У 1961 годзе Шырма пісаў: **«Хочацца яшчэ пабачыцца з вамі, пагутарыць, адвесці душу, паслухаць вас у невядомым мне рэпертуары».**

«...Кожны дзень успамінаю вас і ўпарта хачу дасягнуць таго, аб чым мы з вамі дагаварыліся, здзейсніць ваш прыезд да нас у госці».

«...Трэба папулярызаваць ваша мастацтва, стварыць вакол яго грамадскую думку. ...На гэты раз хацелася б наблізіць ваша імя да моладзі».

На Радзіме ў той час імя Міхала Забэйды не знайшло дастойнай ацэнкі, творчасць яго так і заставалася амаль невядомай беларусам. Няма ў Беларусі яго вучняў. Затое яны ёсць у Чэхаславакіі.

На старасці гадоў, калі сам не заўсёды мог выйсці на сцэну, радавалі вучні. Яны не пакідалі хворага настаўніка, часта забягаючы праведаць, радавалі сваімі поспехамі. Было прыемна, што па-ранейшаму гучыць у Чэхаславакіі беларуская песня.

«Можа быць вам будзе прыемна даведацца, — пісаў М. Забэйда С. Грахоўскаму, — **што і вучні мае выконваюць у канцэртах нашы песні. Праўда, яны ўжо даўно скончылі кансерваторыю і самі выкладаюць у музычных вучылішчах, але і ў мяне яшчэ наведваюць лекцыі спеваў».**

«Днямі перажыў прыемную нечаканасць: па тэлебачанні пачуў нашы песні на роднай мове. Спявала выдатна мая былая вучаніца. Праўда, гэта кропля ў моры, але кропля жывой вады, якая дапамагае змагацца з хваробай».

«Радуюся, слухаючы свой рэпертуар з вуснаў вучняў. Няхай спяваюць, няхай даюць радасць людзям, як гэта рабіў я».

Дзіяна ЧАРКАСАВА.

ВІЦЕБСК РЫХТУЕЦЦА ДА ФЕСТЫВАЛЮ

Усесаюзны фестываль і фінальны тур выканаўцаў польскай песні ў Віцебску, як і два гады назад, пачнецца ў ліпені. Але ўжо цяпер віцябчане рыхтуюць свой горад да прыёму ўдзельнікаў фестывалю і шматлікіх гасцей. На плошчах, скверах, газонах высаджана каля трох мільёнаў кветак, заканчваецца будаўніцтва блока гандлёва-бытавога абслугоўвання, у які ўвойдуць новыя кафэ і закусачныя, білетныя касы, павільён па продажу кветак.

НА ЗДЫМКАХ: у летнім амфітэатры, дзе будзе праходзіць фестываль, выступаюць ансамблі і «зоркі» савецкай эстрады; вуліца Леніна ў Віцебску.

Фота А. ЦАРЛЮКЕВІЧА.

БЕЛАРУСКАЯ ЛЕГЕНДА НА ОПЕРНАЙ СЦЭНЕ

ЦЕНІ ДАЛЁКІХ ПРОДКАЎ

Увагу аматараў опернага мастацтва і шырокай публікі па-ранейшаму прыцягвае нядаўняя прэм'ера Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР — спектакль «Дзікае паляванне караля Стаха». І гэта натуральна: опера маладога беларускага кампазітара Уладзіміра Солтана створана на падставе шырока вядомай і любімай многімі аднайменнай аповесці Уладзіміра Караткевіча (лібрэта Святланы Клімковіч). Працэсы актыўнага адраджэння нацыянальнай самасвядомасці, што адбываюцца сёння ў нашым грамадстве, абвастрылі ўвагу людзей да сваёй гісторыі і культуры. Творы У. Караткевіча — выдатнага знаўцы гісторыі беларускага народа, яго мовы, звычаяў, фальклору — выклікаюць павышаную цікавасць і гучаць вельмі актуальна. І вось адзін з найбольш рамантычных і дасканалых яго твораў, авеяны духам старажытнай легенды, — на опернай сцэне. Героі Караткевіча загаварылі з намі мовай музыкі. Гэтага спектакля чакалі даўно. Бо ўжо на працягу сямі гадоў у тэатры не было прэм'ер нацыянальных беларускіх опер. Акрамя таго, у новым спектаклі сакавіта і ярка загучала беларускае слова.

«Дзікае паляванне караля Стаха»... Вымавіш гэтую фразу, і адразу ж цэлы рой яркіх, паэтычных адчуванняў і думак ахіне цябе. Павее свежым пахам хвоі, імху, прэлага лісця, пахам густых беларускіх лясоў, багатых на ягады, грыбы, розных звяроў. Убачыш, як мякка сцелецца зыбкая, блакітнаватая заслона туману над бяскрайнімі балотамі, што густа параслі чарніцамі, дурніцамі, рубінавымі гаючымі журавінамі. Пачуеш чысты голас зязюлі, дзелавое пастукванне працаўніка-дзятла. Глянуць табе ў душу добрымі светлымі вачыма празрыстыя азёры сінявокай Беларусі. І цені тваіх далёкіх продкаў — дужых, смелых, прыгожых і душой, і целам, што жылі на гэтай цудоўнай зямлі, паўстануць перад табой. І нават шчыльная заслона часу, што раздзяляе нас, не скрые шырыні, добрасардэчнасці і высакародства іх мяккай у зносінах, але цвёрдай у перакананнях славянскай натуры.

Думаецца, што малады кампазітар У. Солтан вельмі дакладна адчуў музычны строй цудоўнай аповесці, дзе зліліся ў адно цэлае захапляюча таямнічы дэтэктыўна - меладраматычны змест, легенда і рэальнасць. Ён стварыў музыку шчырую, меладычную, што ўсхвалявана і ярка перадае эмацыянальны настрой герояў. Здаецца, што кампазітар не ставіў перад сабой задачы актыўнага выкарыстання беларускага музычнага фальклору. У оперы амаль няма прамога цытавання. Аднак фальклорная аснова, трансфармаваная праз індывідуальнасць кампазітара, адчуваецца дастаткова выразна. І гэта з'яўляецца вартасцю оперы. Музыка лагічна працягвае і развівае закладзеныя ў аповесці матывы і тэмы.

Дзеянне оперы адбываецца ў канцы XIX стагоддзя ў адным з глухіх куткоў Беларусі. Сюды, у маёнтак «Балотныя Елі», у пошуках старадаўніх легенд і паданняў выпадкова трапляе малады вучоны- фальклярыст Беларэцкі. Тут ён сустракае прыгожую дзяўчыну, апошнюю наследніцу імянітага роду— панну Яноўскую. Над юнай гаспадыняй старадаўняга замка вісіць праклён. Аказваецца, адзін з далёкіх продкаў Яноўскай — Раман — вінаваты ў смерці народнага любімца — караля Стаха. І з таго часу прывіды Стаха разам са світай праследуюць начамі ўсіх нашчадкаў Рамана. Ні ў чым не вінаватая прыгожая панна павінна загінуць страшнай смерцю. Бачачы такую несправядлівасць, Беларэцкі вырашае знішчыць прывіды і выратаваць безабаронную дзяўчыну. І гэта яму ўдаецца. Высвятляецца, што дзікае паляванне — гэта мэтанакіраванае містычнае прадстаўленне, арганізаванае жорсткім панам Дубатоўкам, які жадае завалодаць багаццямі замка.

Пастановачны кал[illegible]ў, захоплены матэрыяла[illegible]ацаваў над спектаклем доўга і старанна. Вывучаліся архіўныя, этнаграфічныя матэрыялы. Каб пранікнуцца духам эпохі, пастаноўшчыкі і ўдзельнікі спектакля выязджалі аглядаць старажы[illegible]ыя беларускія замкі ў Н[illegible]ы і Міры. Для музычнага кіраўніка, народнага артыста СССР Яраслава Вашчака, які многа сіл аддаў гэтаму спектаклю, «Дзікае паляванне караля Стаха» стала «лебядзінай песняй». Ён памёр незадоўга да генеральнай рэпетыцыі. Аднак прэм'ера ўсё ж адбылася. Малады таленавіты дырыжор Аляксандр Анісімаў на працягу месяца скрупулёзна вывучаў партытуру і правёў спектаклі на высокім прафесіянальным узроўні.

Выдатны ансамбль з ярка акрэсленай індывідуальнасцю кожнага персанажа стварылі Н. Касценка (Яноўская), В. Скарабагатаў (Беларэцкі), У. Экнадзіёсаў (Дубатоўк), І. Шупеніч (Свяціловіч), Я. Пятроў (Рыгор) і іншыя. Варта таксама адзначыць на рэдкасць зладжанае, інтанацыйна чыстае і дынамічна прыгожае гучанне хору. Старанна прадуманая сцэнаграфія Э. Гейдэбрэхта то ўводзіць нас у своеасаблівую атмасферу змрочнага старажытнага замка, то пранікнёна падае цудоўныя карціны беларускай прыроды.

Спектакль «Дзікае паляванне караля Стаха» з поспехам ідзе на сцэне беларускага опернага. І цікавасць да яго не зніжаецца. Сведчанне таму — пастаянныя аншлагі і ўдзячныя апладысменты гледачоў. А нядаўна оперу «Дзікае паляванне караля Стаха» бачылі ў Маскве. Тыя, каму пашчасціла трапіць у Вялікі тэатр, дзе давалі два спектаклі беларускія артысты, у захапленні ад оперы і яе выканаўцаў.

Людміла ЛЯОНАВА.

ЗНАЁМІМ З ТВОРЧАСЦЮ МАЛАДЫХ





Імя маладога мастака-манументаліста Фёдара Драгуна сёння вядома не толькі вузкаму колу спецыялістаў. Летась ён на выдатна абараніў дыпломную работу— роспіс інтэр'ера 166-й мінскай школы. Насценны роспіс «Зямля мая», дзе гісторыя народа адлюстравана ў вобразах-сімвалах, карэнным чынам змяніў стандартны інтэр'ер школы.

Задача, якую паставіў перад сабой мастак,—паказаць лёс беларускай зямлі і людзей. Канва роспісу складаецца і пераплятаецца з нітак на кроснах, з якіх ствараецца нябачны ручнік жыцця. Менавіта праз гэтую сістэму нітак, што пакладзена аўтарам у структуру манументальнага твора на галоўнай сцяне і што праходзіць па архітэктурнаму поясу, будуецца і раскрываецца канцэпцыя і сэнс. Хлопчык, які іграе на флейце; залатая лесвіца, прыстаўленая да аблокаў; дзяўчына, што ідзе па струнах-нітках,—усё гэта складае абагульнены вобраз юнацтва, любві, імкненне да вяршынь пазнання і духоўнасці. Але па залатой лесвіцы можна не толькі падняцца ўверх, але і спусціцца ўніз, туды, дзе карані нашай нацыянальнай спадчыны. Мастак уводзіць нас у свет традыцыйнай культуры праз такія сімвалы, як калаўрот, драўляная скульптура мадонны з дзіцем. Частка нітак, якая цягнецца ад калаўрота, аслаблена, канцы абарваліся і губляюцца ў траве забыцця. Так трактуе мастак ідэю пра страчаныя і занядбаныя каштоўнасці культуры.

Дзяржаўная экзаменацыйная камісія, улічваючы высокія мастацкія якасці твора, рэкамендавала выпускніка інстытута для ўступлення ў Саюз мастакоў СССР.

У. ПРАКАПЦОЎ.

НА ЗДЫМКАХ: работы Ф. ДРАГУНА.

ЭТНАГРАФІЧНЫЯ НАТАТКІ ПІСЬМЕННІКА

ВЯСЁЛКА НА ПОКУЦІ

Дык вось... Яфіма вучыў бацька. Сын карыстаўся той жа тэхналогіяй і той жа логікай мыслення. Гэта адчуваецца ва ўсім. Вось Гаўрыіл павучае. Вось ён, кажучы цяперашняй мовай, атрымлівае заданне. Потым з'яўляецца ля вясковага калодзежа. Марыя яму не верыць (жэст рукі). Вось ён стаіць за калонай у нерашучасці. Вось ён ступіў наперад і дакарае Марыю за той недавер, дакарае даволі дзіўна, як павучаюць неразумных дзяцей — адным пальцам. Тут скарыстаны стары стыль — у адным пейзажы падаецца шэраг дзеянняў. Усе яны нібы кадрыраваны. Майстар мяркуе, што робіць так, як рабілі ягоныя продкі-іканапісцы. Але свайму твору міжволі надае новыя рысы — напрыклад, атрыбуты незвычайнай для Пасожжа архітэктуры. Раней мастак ці меў права такое адлюстроўваць? Гэты — імкнецца аднавіць цэлы свет: амаль касмічны гарызонт, які паварочваецца, як у Пятрова-Водкіна, прамую перспектыву, якая служыць для таго, каб адбыўся гэты рух, малюе стол, на якім кніга пакладзена так, каб мы змаглі прачытаць, што напісана ў ёй . І ўсё гэта ў даволі адчувальным рытме. Перад намі нібы цуд, што адбываецца вечна, перад намі свет у сваёй замкнёнасці, круг, які абуджае нашы ўяўленні і да якога мы заўсёды з вамі імкнёмся ў нашых вобразах — асяроддзе сям'і, асяроддзе сяброў. А вунь і людзі, якія апынуліся па-за гэтым асяроддзем і быццам на скразняку. Адкуль такое бачанне свету ў мясцовага мастака?

І зноў прыйдзе дапамога ад яе, Нячаевай:

— Тутэйшыя людзі ў тыя далёкія часы вымушаны былі ісці далёка ад хаты, каб зарабіць на хлеб. Дадому прыносілі пэўныя ўражанні, якія і адлюстроўваліся ў творах мясцовых мастакоў. Мы, калі ездзілі па навакольных вёсках, часта распытвалі ў людзей, чым яны займаліся далёка ад родных мясцін. І вось адзін дзядок, якому было тады сто два гады, сказаў: «Я з маленства пайшоў з бацькам па каменнай справе». «А куды ж вы хадзілі, што будавалі?»— хацелі мы ўдакладніць. Ён пасядзеў, падумаў (відаць, яго пра гэта даўно ніхто не пытаўся) і кажа: «Крашчацік будавалі. У Кіеве». У другой вёсцы мы пачулі, што тутэйшыя людзі будавалі маскоўскі Манеж. У трэцяй — Санкт-Пецярбург... Таму няцяжка прыйсці да вываду: а ці не той адыходнік убачыў недзе вось гэтыя розныя стылі архітэктуры і потым, працуючы над іконай, аб'яднаў іх — і барока, і класіцызм. Для яго ўсё гэта — уражанне, узятае з іншага свету, якое ператварылася ў адпаведныя эпітэты. Праўда, ва ўсім гэтым бачыцца нямала і наіўнасці: мармуровая падлога і побач — дошкі. А просценькі арнамент на апратцы архангела Гаўрыіла? А жанчына, якая прадзе? А як расфарбаваны дэталі! Надзвычай фантастычны малюнак. І ў той жа час усё гэта не проста прывабнасць прымітыву. Аўтар дасканала валодае выяўленчай мовай, сродкамі арганізацыі прасторы. І прастора тая праходзіць праз наш мозг, нашу душу. І ўражвае.

Ікона 1929 года апошняга тамашняга іканапісца Рыгора Рагаткіна таксама ўражвае. У ёй, магчыма, і не знойдзеш мастакоўскай вольнасці, яна ў многім дыдактычная, але непасрэднасць, безумоўна, ёсць. Вартая ўвагі легенда, якая жыве аб гэтай іконе на Веткаўшчыне. Яна, тая легенда, сведчыць пра наступнае. У паглядзе Іаана няўмольнае пытанне: ці будзе канец свету, ці мы, людзі, у стане ўратаваць яго?

Цяпер, у час сусветных катаклізмаў, твар апошняга веткаўскага іканапісца, як ніколі, напаўняецца глыбокім сэнсам.

***

Да шпака, што высвістваў на таполі, далучыўся яшчэ адзін, і пачалося нешта падобнае на спаборніцтва птушак. Абодва стараліся і па-ластаўчынаму, і па-драздзінаму, і так, як пяе берасцянка альбо нават жаваранак. Іхнія вясновыя перазовы над Краснай плошчай Веткі чуліся выразна, але ў маёй падсвядомасці зноў ажывалі, бралі верх над усім астатнім словы Нячаевай:

— У беларускіх хатах і па сёння ручнікі на покуці. І не абы-якія — самаробныя. А нашы, неглюбскія, вылучаюцца асабліва...

Я пагаджаўся з ёю. Падчас падарожжаў даводзілася бачыць не толькі неглюбскія ручнікі, але панямонскія і мотальскія, івацэвіцкія і ляхавіцкія, пінскія і клецкія, калінкавіцкія і тураўскія, ручнікі іншых раёнаў і рэгіёнаў Беларусі. Усе яны ўражвалі сваёй першароднасцю. Мо таму, што былі сапраўднымі творамі народнага мастацтва? Але неглюбскія прыкметна адрозніваліся ад астатніх — больш акрэсленым арнаментам, больш кідкай каляровай гамай, нарэшце памерамі.

У жыцці нашага народа ручнік выконваў шмат функцый. На першае месца, здаецца, варта паставіць функцыю ахоўную, карані якой ідуць у далёкія дахрысціянскія часы. Скажам, такое: на яго прымалі нованароджанага. Тонкі, мяккі, бялёны на сонцы ручнік быў тут нібы пасрэднікам паміж колішнім светам і цяперашнім, у які немаўля трапляла. У вясковай хаце бохан хлеба заўсёды ляжаў на ручніку.

Яраслаў ПАРХУТА.

(Працяг. Пачатак у № 26).

(Заканчэнне будзе).

КУПАЛЛЕ

Ноч на Івана Купалу заўсёды напоўнена фантастычнымі падзеямі. На берагах рэк і азёраў палілі людзі кастры, ды такія ясныя і высокія, што і ў лесе ад іх светла было. Кастры дапамагалі адшукаць у патаемным месцы чароўную кветку папараці, што расцвітае толькі ў купальскую ноч. А ўжо ўладальніку гэтай цуд-кветкі можна быць упэўненым ва ўсім: і ўраджай ён збярэ шчодры, і жывёла ў яго будзе сытай, і дом яго стане поўнай чашай, і гаспадыняй увойдзе ў яго дом самая прыгожая ды разумная дзяўчына...

З'явілася ў дзявочым карагодзе Купалінка, павяла ўсіх дзяўчат да рэчкі. І паплылі па ціхай гладзі вяночкі заручальныя. Чый далей заплыў, да той сваты прыйдуць, тую ў жонкі возьмуць.

З далёкіх часоў прыйшло да нас гэтае свята-казка. Моцна верылі людзі ў казку, верылі і працавалі не апускаючы рук. Мяняліся пакаленні, перадаваліся з вуснаў у вусны гісторыі, што адбыліся ў купальскую ноч.

Жыве свята гэтае ў беларускіх вёсках, а цяпер і ў горад прыйшло.

Пляж Камсамольскага возера ў Мінску стаў у гэты вечар месцам правядзення святочнага гуляння. Звонкая музыка, вясёлыя народныя мелодыі заклікалі мінчан у парк. Для іх быў падрыхтаваны канцэрт, а таксама тэатралізаванае выступленне навучэнцаў Мінскага вучылішча мастацтваў і культуры. Абрадавыя песні і танцы расказалі аб мудрых народных традыцыях, аб тых людскіх клопатах, якімі вякамі жывуць людзі. Не абышлося свята без лесуна і чорта, вадзяніка і русалак. Ну а героямі яго, вядома ж, былі Музыка, Купалінка, Янка.

НА ЗДЫМКАХ: фрагменты свята.

Фота М. МІНКОВІЧА.







АДЫСЕЯ ЦАРКОЎНАГА ЗВОНА

Ранішняй мелодыяй напомніў сельскаму наваколлю аб сваім вяртанні праслаўлены моладаўскі звон. Многія вякі радаваў ён сэрцы людзей. Пад яго чароўную мелодыю чалавек нараджаўся, рос, з ім працаваў, весяліўся, гадаваў дзяцей і набываў вечны спакой. Аб гэтым звоне жыхары палескай вёскі Моладава на Іванаўшчыне помнілі ўсе трыццаць гадоў, з той пары, калі царкву закрылі, збілі з яе крыж, а звон скінулі з вышыні...

Затым звон вывезлі ў Мінск, і да апошняга часу ён быў экспанатам ў музеі старажытнабеларускай культуры Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук БССР.

Гэта ўжо трэцяя і, будзем спадзявацца, апошняя адысея звона, на якім яшчэ чатыры стагоддзі назад пакінуты надпіс: «...звон ест отлит в славном месте Ковне и надан до церквы божей на веки непорушно».

Выраблены звон, і аб гэтым таксама ёсць надпіс, на ахвяраванні прыхаджан. Быў зняты і выратаваны ў час дзвюх войнаў. У музей ён трапіў як адзін з самых рэдкіх помнікаў мінуўшчыны на тэрыторыі нашай рэспублікі. Ён нясе ў сабе нямала інфармацыі аб тым, што схавана ад нашага вока пад пластамі стагоддзяў. Можна зразумець супрацоўнікаў музея, якія з вялікай неахвотай расставаліся з гэтым гістарычным помнікам.

Стары звон вернуты гаспадарам, устаноўлены на адрэстаўрыраваным, вернутым прыхаджанам храме і доўга яшчэ паслужыць людзям.

спорт

ТЭНІС. Стартаваў міжнародны Уімблдонскі турнір. Першыя туры паспяхова правяла беларуска Наталля Зверава.

На Усесаюзных спаборніцтвах на прызы Дзяржтэлерадыё СССР у Маскве мінчанін А. Самец стаў пераможцам у парным разрадзе.

ШАХМАТЫ. Беларускі гросмайстар Барыс Гельфанд названы рэзервным удзельнікам міжзанальнага турніру першынства свету. Турнір пройдзе на Філіпінах.

Мінчанін В. Дыдышка на міжнародных спаборніцтвах у Балгарыі набраў аднолькавую колькасць ачкоў з пераможцам В. Логінавым, але па табліцы каэфіцыентаў заняў другое месца.

У Сінгапуры праходзілі чэмпіянаты свету па шахматах сярод юнакоў і дзяўчат. У турніры, дзе выступалі дзяўчаты да васемнаццаці гадоў, мінчанка Юлія Левітан заняла чацвёртае месца.

ГІМНАСТЫКА. Працягваюць радаваць сваімі поспехамі беларускія спартсмены. На маладзёжным першынстве Еўропы ў Бельгіі залатымі медалямі ўзнагароджаны Іван Іванкоў і Мікалай Ціханovіч.

ЛЁГКАЯ АТЛЕТЫКА. Міжнародны марафон «Белыя ночы» завяршыўся ў Ленінградзе. На 10-кіламетровай дыстанцыі першай на фінішы была мінчанка Кацярына Храмянкова.

А вось яе зямляк Андрэй Суднік заняў другое месца ў бегу на 800 метраў на спаборніцтвах у Браціславе, якія ўваходзяць у серыю «Гран пры». Прызёрамі тут сталі Лідзія Юркова (бег на 110 метраў з бар'ерамі), Уладзімір Салімовіч (кіданне кап'я).

ПАРУСНЫ СПОРТ. Выдатна выступілі ў Севастопалі беларускія спартсмены ў розыгрышы Кубка СССР. У сямі класах яхт яны сталі пераможцамі і ўключаны ў зборную краіны. Гэта І. Страх, В. Буданцаў, А. Пахомчык, С. Краўцоў, Я. Іванова, С. Харэцкі і В. Зуеў.

З КУРГАНА СЛАВЫ НА ЭВЕРЭСТ

Гэтую вестку крыху раней прынёс нам тэлеграф, але ўсё ж паведамленне непасрэднага ўдзельніка штурму Эверэста нельга было ўспрымаць без эмоцый. Здзейснілася неверагоднае. Жменька зямлі, узятая на Кургане Славы, узнята на пік свету. Выканаць гэтую нялёгкую місію ўзяўся мінскі ўрач, майстар спорту Эдуард Ліпень, якому пашчасціла стаць удзельнікам другой савецкай экспедыцыі на Эверэст (Джамалунгму).

Рэдакцыя паведамляла аб тым, што наш зямляк у складзе савецкай экспедыцыі штурмуе Эверэст. І вось Э. Ліпень вярнуўся дадому.

Разам з савецкімі спартсменамі найвялікшую ў свеце вяршыню штурмавалі амерыканскія і кітайскія альпіністы. Уся гэтая акцыя праводзілася ў праграме Гульняў добрай волі. А дэвіз яе — «Узыходжанне міру».

Дык вось, вернемся да шкатулкі з зямлёй. Ці цяжкі быў яе шлях да вяршыні?

— У камандах падабраліся вельмі вопытныя альпіністы,— расказвае Эдуард Ліпень. — Усе мы старанна рыхтаваліся да штурму Эверэста. Варта назваць хаця б кіраўніка амерыканскай дэлегацыі Джыма Уітакера. Яму 62 гады. Але, нягледзячы на ўзрост, ён па-ранейшаму бадзёры, падцягнуты. Джым падымаўся на самыя прэстыжныя вяршыні, у тым ліку і на Эверэст. Дарэчы, на адным з горных участкаў у рукзаку Уітакера ляжала наша шкатулка. Ён быў вельмі задаволены, што яму, амерыканцу, даверылі несці жменьку нашай зямлі. Потым шкатулка перайшла ў рукі заслужанага майстра спорту Ерванда Ільінскага. Ён жа перадаў яе кіраўніку савецкай дэлегацыі Уладзіміру Шатаеву. А на самую вяршыню даставіў каштоўную рэліквію Рыгор Лунакоў. Так што ў гэтай важнай акцыі ўдзельнічала ўся савецкая каманда. Зямля Кургана Славы ўзнята на самую высокую кропку свету. Гэта знамянальная падзея адбылася напярэдадні свята Перамогі—7 мая ў 13 гадзін. На жаль, на завяршаючым этапе я асабіста ў гэтай падзеі не прымаў удзелу: знаходзіўся ў базавым лагеры і як урач не мог пакінуць свой пост. Хаця да самай вяршыні было, як гаворыцца, рукой падаць.

— Тры каманды прадстаўлялі розныя краіны. Як вы знаходзілі агульную мову?

— Гэта была адна сям'я. Мы цудоўна разумелі адзін аднаго. Наша сумесная ўзыходжанне паказала, што ідэалы дружбы жывуць у сэрцах людзей.

— Але без цяжкасцей усё-такі не абышлося?

— Зразумела. Пад'ём на гару — не прагулка па праспекту. У сакавіку і красавіку, напрыклад, нам дакучаў моцны вецер. Ён рваў палаткі, у любую секунду мог узняць уверх чалавека з цяжкім рукзаком. Даводзілася чакаць лепшага надвор'я.

— Вы першы з беларусаў, хто падняўся на Эверэст. А што далей?

— Цяпер трэба думаць аб тым, каб адправіцца ў экспедыцыю цэлай камандай з Беларусі. Думаю, нам па сілах здзейсніць узыходжанне. Відаць, такую акцыю варта ажыццявіць з мэтай прыцягнення ўвагі міжнароднай грамадскасці да чарнобыльскай трагедыі. Вядома, спатрэбіцца валюта. Але ж і справа прэстыжная — каманда Савецкай Беларусі пакарае Эверэст! Нельга тут не ўспомніць нашага піянера альпінізму Фелікса Наркевіча, які стварыў добрую беларускую школу пакарыцеляў гор.

— Словам, вы не збіраецеся сядзець склаўшы рукі?

— Альпініст заўсёды жыве гарамі.

В. НЁМАНСКІ.

ЗАЛАТЫ СКАРБ

На Слуцкай мэблевай фабрыцы рыхтавалі фундамент пад новае абсталяванне. Зямлю, вядома, вывозілі. Сталяр прадпрыемства, Мікалай Каляда, папрасіў шафёра завезці зямлю яму на агарод. Той так і зрабіў. Калі ж Мікалай Сямёнавіч стаў яе раўняць, яго лапата наткнулася на нешта цвёрдае. Ён разгроб зямлю і ўбачыў гаршчок. Толькі прыўзняў яго, як адтуль пасыпаўся залаты дождж. Гэта былі залатыя манеты царскай чаканкі вартасцю пяць, сем з паловінай, дзесяць і пятнаццаць рублёў.

Давялося Мікалаю Сямёнавічу званіць у міліцыю. У гаршку аказалася 481 манета на суму больш за дзвесце тысяч рублёў. Таму, хто знайшоў, як і належыць па закону, будзе выплачана чацвёртая частка кошту скарбу.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:
220600, МІНСК,
ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97,
33-02-80, 33-03-15,
33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Індэкс 63854. Зак. 878